

F A J A Ť K A

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska
Kultúrno – spoločenský štvrťročník

Ročník V.

December 2023

4/2023

ISSN 2644-593X

ÚVODNÉ SLOVO	3
ROZHOVOR	
Rozhovor s Michalom Babiakom	4
ZO ŽIVOTA SPOLKU	
Jubilanti/Oslávenci	9
Boli sme	10
34. stretnutie krajanov	11
Mikuláš a čert	12
57. ročník festivalu v Pivnickom poli	13
TRADÍCIE A ZVYKY	
O kračúne a palazovaní (Ján Botik)	14
VÝROČIA A OSOBNOSTI	
140. výročie narodenia ev. farára Adama Vereša (Katka Koňariková)	17
TÉMA	
Kultúrne dedičstvo vojvodinských Slovákov v kontexte slovenskej kultúry (Michal Babiak)	22
SPOMIENKY	
Spomíname na Zdenka Foltána	28
Odišiel nám milovaný vnuk (starí rodičia)	29
Z TVORBY NAŠICH KRAJANOV	
Kameň mlčanlivosti (Adam Vereš)	31
NAŠI NAJMENŠÍ KRAJANIA	
Chytráčik	33
ZO ŽIVOTA INÝCH SPOLKOV	
25. výročie založenia Spolku Slovákov z Maďarska	34
GRADINÁRSKA RUBRIKA	
Zimný rez stromov	36
DO SPOLOČNOSTI	
Plesová sezóna	37
TRADIČNÉ RECEPTY	
Stuďienke	38

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska / Vychádza štvrťročne / Redakcia si vyhradzuje právo krátenia a úpravy príspevkov / Neobjednané rukopisy nevraciamy / Príspevky prijímame v elektronickej podobe / Uverejnením príspevku v časopise dáva autor redakcii súhlas na jeho uverejnenie

Šéfredaktor: Katarína Koňariková
 Redakčná rada: Martin Mikuláš, Zuzana Trunnerová, Darina Voleková, Adriana Reptová, Martin Štrbka
 Jazyková korektúra: Darina Voleková
 Grafická úprava: Anna Koláriková
 Ilustrácie: Štefan Jančík
 Adresa redakcie: Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava
 e-mail: redakcia.fajauka@gmail.com
 Internet: www.ssb.sk
 ISSN: 2644-593X

Fotka na prednej strane obálky: DFS Lúčka na stretnutí krajanov v Bratislave, október 2023

Milí krajanovia,
prihováram sa vám v poslednej Fajauke tohto roku. Opäť by sme sa mali pozastaviť a zamyslieť nad činnosťou Spolku. To nás však čaká na Valnom zhromaždení v marci. Teraz sa môžeme pristiaviť pri hodnotení Fajauky, kvalite jej článkov v jednotlivých rubrikách. Ale ešte predtým patrí veľké poďakovanie tým, ktorí do Fajauky pravidelne prispievajú a zvyšujú jej úroveň. Nejedná sa len o odborné články, ale i o vaše bežné, ak to tak môžem nazvať, príspevky a podnety.

Posledné číslo Fajauky je z veľkej časti venované významnému výročiu narodenia nášho prvého riadneho evanjelického farára v Bulharsku Adama Vereša. O jeho živote sa môžete dočítať v rubrike "osobnosti a výročia". Vďaka výbornej monografii o Adamovi Verešovi z pera evanjelického farára v Iloku Dušana Sajáka, prinášame i poviedkovú tvorbu pána farára v rubrike "z tvorby našich krajanov". Verím, že vás táto poviedka pobaví tak ako mňa. Nepochybne, Adam Vereš pozdvihol duchovný i kultúrny život našich Slovákov, a preto si zaslúži našu pozornosť. Okrem tohto výročia si tento rok pripomíname aj 110. výročie narodenia farára Mikuláša Mitáľa a 115. výročie narodenia učiteľky Idy Kuklišovej. Nájdeme priestor aj pre týchto velikánov našej histórie.

V októbri sa uskutočnilo 34. stretnutie krajanov. Aj keď nie všetko išlo podľa predstáv a pôvodného plánu, myslím si, že sa stretnutie vydarilo a srdečne vítam medzi nami nových i staronových členov - Milenu Horníkovú, Milenu Laciakovú, Miladu Mikulčíkovú, Vlastu Mlynárikovú, Martina Červenáka, Vladislava Mikuláša, Stanislavu Semenciovú a Juraja Martinského.

Ďalší rok nás čaká 35. výročie stretnutia krajanov, ktoré by sme si chceli pripomenúť v Trnave a o rok neskôr to bude 35. výročie založenia Spolku, ktoré bude v Bratislave v októbrových termínoch.

Žiaľ, neobišli nás ani smutné udalosti. Tento rok sme sa rozlúčili, krátko po stretnutí krajanov, s Ondrejom Šprochom, jedným zo zakladateľov Spolku. Pre náš Spolok je to veľká strata a úprimne spomíname na obetavú prácu, ktorú Ondrej Šproch pre nás všetkých vykonal. Osobne mi budú chýbať jeho rady a postrehy k jednotlivým podujatiam a taktiež jeho prehľad o všetkých členoch Spolku. Kedykoľvek som sa na neho mohla obrátiť a on ochotne odpovedal. Rozsiahly rozhovor sme mu venovali vo Fajauke č. 4/2020 a spomienky vo Fajauke č. 1/2023. Pripravujeme zostrih z rozhovoru, ktorý nám Ondrej Šproch poskytol už dávnejšie. Česť jeho pamiatke!

V novembri sme mali tú česť zúčastniť sa folklórneho festivalu v Pivnici. S pesničkami za Slovákov z Bulharska vystúpili Darinka Voleková rod. Gubíková a Ferko Sobek. Bolo to prvýkrát, čo naše piesne zneli Dolnou zemou a prvýkrát sme mali možnosť ukázať kroje našich predkov. Bol to silný zážitok pre nás všetkých a sme hrdí, že sme takto mohli prezentovať naše tradície.

Blížia sa vianočné sviatky, blíži sa nový rok. Verím, že pre všetkých budú tieto sviatky sviatkom pokoja a strávite ich so svojimi blízkymi. Nezabudnime však aj na tých, ktorí už medzi nami nie sú a venujme im tichú spomienku.

Do nového roku 2024 máme veľa plánov. Snažíme sa získať finančné prostriedky pre nahrávanie nového CD piesní, stále sme sa nevzdali myšlienky mať vlastné klubové priestory a stále prebieha výskum na cintorínoch v Gornej Mitropoliji, Podeme a Brašljanici, kde sa snažíme fotodokumentovať čo najviac slovenských náhrobných kameňov, s čím súvisí aj iný, rozsiahlejší projekt. V máji chystáme zájazd do Slovenského Komlóša, Békešskej Čaby a Nadlaku, odkiaľ pochádza podstatná časť Slovákov z Bulharska.

Milí krajanovia, zo srdca vám želim krásne vianočné sviatky v kruhu rodiny a v novom roku 2024 veľa zdravia, šťastia, lásky a úspechov. Nech nachádzame vždy príležitosť sa stretnúť v čo najväčšom počte.

Ing. Katarína Koňariková, PhD.
predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Zhovárame sa s doc. PhDr. Michalom Babiakom, CSc.

Estetikom a filológom

Miško, ty žiješ a pôsobíš v Bratislave, ale korene máš podstatne južnejšie. Predstav sa našim čitateľom, odkiaľ pochádzaš, kde si sa narodil?

Narodil som sa v Kulpíne, vo Vojvodine, v dnešnom Srbsku. Kulpín je na dolnozemskej pomery stredne veľká obec, v súčasnosti má okolo 3000 obyvateľov – v minulosti to bola väčšia obec, ale migrácie, odchody a súčasné trendy, kedy viaceré rodiny sú skôr výnimkou ako pravidlom, urobili svoje. Historicky je to veľmi zaujímavé obec: prví Slováci sem prišli v polovici 18. storočia, kedy túto obec dostala od Márie Terézie srbská rodina Stratimirovičovcov za vojenské zásluhy v bojoch proti Turkom. V priebehu 19. storočia sa Kulpín stal významným centrom kultúrneho a politického diania dolnozemskej Slovákov: pôsobil tu osvietenko-klasicistický básnik a národný dejateľ Juraj Rohoň, istý čas tu bol učiteľom aj romantický básnik Janko Kráľ, do Kulpína chodieval Pavel Jozef Šafárik, Michal Godra, tu sa roku 1869 narodil aj jeden z najväčších slovenských architektov Michal Milan Harminc; Kulpín bol aj sídlom volebného okresu, odkiaľ sa priamo volilo do Uhorského snemu; na základe dohody o slovensko-srbskej volebnej spolupráci, za ktorou, podľa zistení akademika Kmeťa, stáli vtedajší evanjelický superintendent a významný národný dejateľ Karol Kuzmány a rodina Stratimirovičovcov, boli tu zvolení

„A kým oddychuješ, namrv kukuricu!“

Viliam Pauliny-Tóth, podpredseda Matice slovenskej, Július Rohoň a na začiatku 20. storočia Milan Hodža, neskorší minister a ministerský predseda československej vlády. Kulpín si doteraz zachoval svoj slovensko-srbský ráz: asi tri štvrtiny obyvateľstva sú Slováci, je tu základná škola Jana Amosa Komenského so slovenskými triedami, slovenský evanjelický cirkevný zbor, kultúrno umelecký spolok Zvolen, Miestny odbor Matice slovenskej, ako aj rozličné spolky a združenia, ktoré fungujú ako na národnom, tak aj občianskom princípe.

Si teda dolnozemskej Slovákov. Kde sa narodili a odkiaľ pochádzajú tvoji rodičia?

Aj moji rodičia sú Kulpínčania. Naše priezvisko sa vyskytuje iba v Kulpíne (v 18. storočí sa v matrikách naše priezvisko píše s „j“ – Babjak), čiastočne v Petrovci a potom (ak vôbec) len okrajovo, ako výsledok novších migrácií, v iných dedinách. Môj otec mi furt pripomínal, že všetci Babiakovci vo Vojvodine sme z jednej rodiny, okrem „Babiakovcov školníkovcov“ (dlhé roky títo manželia Babiakovci pôsobili ako školníci na základnej škole v Kupíne, z čoho im zostalo aj prímenie). Z tejto našej vetvy pochádza aj petrovský herec Miro Babiak a z tej druhej vysokoškolský pedagóg telesnej výchovy a autor kníh z dejín vojvodinských Slovákov Ján Babiak. Mama bola rodená Ďugová; moji starí rodičia Ďugovci mali štyri deti, jeden syn zahynul v protifašistickom odboji ako príslušník XIV. vojvodinskej údernej slovenskej brigády. Zo šiestich vnúčat, ktoré títo starí rodičia Ďugovci mali, štyria sme zakončili filozoficko-filologické odbory: dvaja bratrance vyštudovali

filozofiu (starší Pavel bol oduševnený Heideggerom, mladší Michal – básnik a redaktor – zasa popperovec; sesternica Mária je filologička a ja filológ a estetik). Ale ak by sa niekto nazdával, že to mohli byť zaujímavé rodinné stretnutia, kedy by sa často diskutovalo na zaujímavé filozofické témy – zostal by sklamaný, nebolo tomu tak: jednak, že sme žili roztrúsení po svete a jednak aj pre veľký vekový rozdiel. No aj počas tých zriedkavých stretnutí, dostávali sa mi poriadne dávky podnetov v podobe odporúčania čo čítať, interpretácie textov a autorov atď. Keď som bol v puberte tieto stretnutia pre mňa často boli traumatizujúce, lebo ako najmladší spomedzi bratrancev som si kadečo musel vytrpieť: rodinné zabíjačky sa nekončili rozhovorom o Platonovej Ústave, ale v preverovaní, čo som už zvládol zo sexuálnej výchovy, čo viem o ochranných prostriedkoch atď. U nás zabíjačky začínali a končili mojimi traumami: ráno z kvikotu sviň pred zarezaním a večer z rečí a previerok mojich bratrancev (podporených pár poldecákmi) o stave mojej dospelosti.

Spomínaš si na starých rodičov? Napíš nám niečo o nich.

Obidvaja moji starí otcovia zomreli skôr ako som sa narodil – v päťdesiatych rokoch 20. storočia. Starý otec Ďuga bol počas vojny odvedený na otrocké práce do Nemecka, čo nechalo na ňom zdravotné následky, ktorým potom neskôr, po vojne podľahol. A po meči máme zasa problémy so srdcom: prastarý otec sa nedožil ani štyridsiatky, zomrel na infarkt, starý otec sa nedožil ani šesťdesiatky, otec zomrel šesťdesiatšesť ročný, rovnako ako brat – ja sa pokúšam nahovoriť si, že som na Ďugovcov. Zaujímavá historka v tomto smere sa

spája s mojim prastarým otcom Jurajom Babiakom: ten na začiatku 20. storočia odišiel do Ameriky. Keď sa po pár rokoch vracal späť, zmeškal loď do Európy. Aby nemrhal našporené peniaze, rozhodol si nájsť nejakú prácu na prečkanie do odchodu ďalšej lode – no jediné čo si dokázal nájsť, bola práca v bani. Ale po zdravotnej prehliadke, nedostal povolenie: lekár mu povedal, že má slabé srdce a že to nezvládne. Prastarého otca to nesmierne nahnevalo: on žeby niečo nezvládol? Údajne bol najsilnejších chlapom v Kulpíne (ako jediný sa dokázal napiť vody z okovnáka) – z fotiek vidno, že tá pýcha z fyzickej sily mala opodstatnenie: mal atletickú postavu, bol vysoký, silný, blondák - dnes by ho filmoví režiséri iste brali do úlohy Vikinga... Tak si vybavil priepustku do bane na čierno: nedostal sa ani na dno šachty a srdce mu prasklo. Kulpínčani, ktorí boli s nim, doniesli prababke už iba správy o ňom – nič viac... Prastará mať zostala vdovou so štyrmi deťmi, nikdy sa potom už nevydala a svojho syna, môjho starého otca, si ako jediného chlapca opatrovala ako trochu vody v lyžičke. Keď starého otca počas prvej svetovej vojny zmobilizovali a odviekli do výcvikového tábora v Krakove, onedlho sa vybrala za ním navštíviť ho – veď mal iba šesťnásť rokov. Starý otec prežil Piavu, môj otec, ako príslušník Titovej národnoslobodzovacej armády prežil boje druhej svetovej vojny, ja som prežil Kosovo – a keď tak uvažujem o svojich dvoch synoch, začínam mať obavy, čo ich čaká. Každú generáciu čaká nejaká vojnová pohroma... Staré matere (v Báčke sa starej matke hovorí: mamička) boli silné ženy. Umiesené z pevného cesta, morálne principiálne, nábožensky založené a rozhladené: obe veľa čítali, zaujímali sa o svet a podľa čoho si ich budem najviac pamätať: boli plné lásky a tolerancie. Môj vzťah k náboženstvu pramení zo skúsenosti s nimi. Odkedy viem o sebe, moja cesta do škôlky mala pravidelný rituál: najprv s mamičkou Babiakovou na ranné modlitby a

potom do škôlky. S mamičkou Ďugovou som veľa času strávil v rozhovoroch o Biblii – ona ma naučila čítať švabach.

Pochádzaš z gazdovskej roľníckej rodiny. Ako si prežíval svoje detstvo?

S týmto rozumom zrelého muža by sa dalo povedať – v dialektickom pnutí medzi traumami a nadávaním na pracovné povinnosti na strane jednej a uvedomovaním si potreby a dôležitosti práce na strane druhej. Keď je človek dieťaťom, ale aj neskôr, v puberte, sotva od neho je možné očakávať, že bude rozumieť rozmeru významu práce pre formovanie a následnú dimenziu osobnosti, ktorá sa prácou formovala. Na dedine furt je nejaká robota – zvyknem pripomínať, že krédom vojvodinských Slovákov je prikázanie: „*A kým oddychuješ, namrv kukuricu!*“ Ja som to mal trochu ľahšie, lebo aj keď Juhoslávia bol socialistický štát, mali sme doma sluhu, ktorý žil u nás a pomáhal otcovi s najťažšími, ale aj bežnými prácami na gazdovstve. Bratovi a mne sa tak ušlo viac voľna na zábavu, hry, kratochvílu... A do toho všetkého vstupovali aj isté tradičné stereotypy a názory na sociálne postavenie rodiny a rodinnej príslušnosti: nikdy som, napríklad, nezrezával cirok – bola to namáhavá a ťažká práca a toto vždy robili nájomní sezónni robotníci z chudobných oblastí bývalej Juhoslávie. Podobne neskôr, keď som bol gymnazista a keď už väčšina mojich spolužiakov si privyrábala tak, že išla na brigády na družstvo, mne to môj otec nedovolil: povedal mi, že nech si vezmem toľko peňazí z rodinného rozpočtu koľko potrebujem, ale ja robiť na družstvo, ako nejaký nádenník, nepôjdem. Je možné, že za tým bola aj jedna rodinná trauma: po vojne nám nová komunistická vláda vzala chmeľnice, takže otec družstvo nemal v láske a občas si povzdychol, či on za toto bojoval. Ešte že aj v tej Titovej Juhoslávii bolo povolené súkromné vlastníctvo v istých medziach a mohli

sme mať svoju zem, svoj majetok.

Kde si navštevoval základnú a strednú školu?

Základnú školu som navštevoval vo svojom rodisku, slovenské gymnázium Jána Kollára v Petrovci. Na obidve školy si spomínam s láskou - na vyučovací proces, ale hlavne na pedagógov a ďakujem im za všetko, čo mi dali. Petrovské gymnázium dlho malo punc výnimočne kvalitnej strednej školy, ktorá na vysokej úrovni pripravila študentov na budúce vysokoškolské štúdiá. Je jasné, že musíme brať na zreteľ ešte jednu vec: v sedemdesiatych rokoch Juhoslávia bola otvorená svetu – západná kultúra a umenie sa nehatene dostávali do širšieho spoločenského prostredia a školy formovali mladých ľudí s prihliadnutím na aktuálne svetové trendy. Raz mi moja kolegyňa a kamarátka, Mirka Čibenková, s ktorou som roky úspešne spolupracoval v trnavskom divadle povedala, že na bratislavskej VŠMU všetci závideli kolegom, a potom aj študentom, ktorých učila, na veľmi kvalitnom vzdelaní a informovanosti týchto slovenských študentov, ktorí prichádzali z Vojvodiny. Tých, na základe toho čo videli, čo všetko si prečítali, čo si osvojili atď. nebolo možné prehliadnuť. Mal som šťastie, že som absolvoval gymnaziálne štúdiá, keď tam pôsobil celý rad výnimočných profesorov, akými boli Pavel Mučaji, vynikajúci slovenčinár, ale aj básnik a humanista, Samuel Boldocký, lingvista, ktorý vyštudoval u vtedy popredných juhoslovanských štrukturalistických lingvistov, manželov Ivičovcov; a podobne aj mladšie profesorky, akými boli Viera a Mária Boldocké, A. Hansmanová, či M.Gašparovská atď. dokázali v nás vzbudiť cit pre štúdium a túžbu objavovať nové. Navyše, koncom sedemdesiatych a v osemdesiatych rokoch bolo módnou záležitosťou, dnes by sme povedali „in“ – čítať. A čítali sme nielen kvalitnú školskú lektúru – od Dostojevského, cez Kafku až po Joyca, Becketta, Sartra,

Camusa, ale aj ďalších autorov, ktorí vtedy „fičali“, akými boli Borges, Marquez, Vian, Erica Jongová, Erich Fromm, Marcuse...

Kam si sa vydal na ďalšie štúdiá? Čo ťa ovplyvnilo pri tomto výbere?

Rozhodol som sa ísť študovať slovenský jazyk a literatúru na Filozofickej fakulte Novosadskej univerzity. Bolo to moje vlastné rozhodnutie, ktoré sa nekrylo s očakávaniami mojich rodičov – mama túžila, aby som študoval farmáciu (možno v tom videla nádej pre svoju ťažkú chorobu: od mladosti mala ťažkú reumu, len s veľkou námahou sa pohybovala a ku koncu života bola pripútaná k lôžku; napriek tomu na svoj osud nikdy nereptala, ale dôstojne ho znášala a... trpela). Otec chcel aby som študoval architektúru, ale mňa zrejme moji profesori na petrovskom gymnáziu tak očarili slovenčinou, že som volaniu tohto odboru neodolal. A nikdy som to neofutoval: na katedre slovenčiny pôsobili vtedy naozaj špičkoví profesori - Kmeť, Harpáň, Myjavcová, dvaja Dudkovci, Týr, Valihora, ako aj mladšie pedagogičky - Hodoličová, Máričová atď. - a na strane druhej boli sme vynikajúca študentská generácia, ktorá držala pokope, tak že sme mnohí po štúdiách zostali spojení aj v rodinných väzbách atď. Študoval som v období, kedy štúdium slovenčiny sa zdalo byť ešte veľmi perspektívne: slovenská komunita v Juhoslávii bola početná, nič neveštilo blížiacu sa katastrofu v podobe vojny, následného exodusu a potom aj asimilácie, ako prirodzeného dôsledku slabnutia komunity. Na začiatku osemdesiatych rokov sa nám všetkým zdalo, že táto komunita bude stále rásť, že sa bude posilňovať a tým pádom, že aj potreba po odborníkoch v slovakistike bude na vzostupe. Ale, ako je známe: človek mieni... Postgraduálne (dnes by sme povedali doktorandské) štúdiá som absolvoval v odbore juhoslovanských literatúr a svetovej

literatúry. Bol to znova nový svet. Potom ako nám naši profesori počas štúdia slovenčiny vstúpili nielen odborný rozmer, ale aj veľkú lásku a pozitívny vzťah voči slovenčine, Slovensku, slovenskému národu atď. sa predo mnou otvoril svet širšieho kontextu: toho juhoslovanského, ale aj svet, ktorý je za politickými štátnymi hranicami. A to nielen tými, že nám prednášali poprední profesori z celej bývalej Juhoslávie, že mi, napríklad, komparatistiku prednášal jeden z najvýznamnejších svetových odborníkov v tomto odbore Radomir Konstantinovič, profesor na katedre komparatistiky univerzity v Innsbrucku, ale aj tým, že som sa dostával k najnovším literárnovedným a estetickým poznatkom, súvisiacimi s problematikou postštrukturalizmu, postmoderného umenia atď. Dizertáciu som urobil na tému o expresionizme v slovenskej a chorvátskej literatúre a školiteľom mi bol akademik Milorad Živančević, na ktorého erudíciu, ale aj silný ľudský rozmer si doteraz s láskou spomínam. Moju ďalšiu filologickú cestu ale nepoznačila táto epizóda môjho štúdia, ale tá predchádzajúca. Slovenčinu som ukončil diplomovými prácami o aglutinácii textu (jazykovedná práca - u prof. M. Dudka) a literárnovednou prácou o librete operety Pekná, nová, maľovaná kolíska Vladimíra Hurbana Vladimírova – VHV (školiteľmi mi boli dvaja poprední literárni vedci – akademik J. Kmeť a prof. dr. M. Harpáň). VHV sa stal mojou životnou témou a k jeho dramatickej tvorbe sa vraciam celý život. Môj vynikajúci učiteľ a neskôr aj kamarát, prof. dr. Harpáň ma raz položartovne zaprisahal, že nesmiem zomrieť, kýmkoľvek nenapíšem veľkú monografiu o jeho dramatickom opuse. Čiastkové úlohy už splňam, ešte len tá syntéza!

V Bratislave si neskôr absolvoval estetiku na FiFUK. Prečo si sa rozhodol prísť na Slovensko?

Štúdium estetiky bolo akýmisi prirodzeným vyvrcholením mojich

ambícií po nadobudnutí vzdelania a profesionálneho profilu. Lydka, moja manželka, zvykne hovoriť, že som sa narodil pod šťastnou hviezdou, takže aj v tomto prípade istá šťastná hviezda zafungovala. Od polovice osemdesiatych rokov som začal chodiť na Slovensko – na rozličné študijno-profesionálne akcie, ale aj po privátnej línii. Postupne som sa zoznamoval aj s ľuďmi z akademického prostredia – najprv s univerzitnými profesormi manželmi Botíkovcami, a neskôr aj s ľuďmi z estetického a filozofického milieua (Peter Michalovič, Oliver Bakoš, Vilo Marčok, Bohuš Kováč, Juraj Hamar, filozof Miro Marcelli, ktorý bol inak aj profesorom môjho spomínaného bratranca Michala Ďugu atď.). A práve Peter Michalovič bol ten, kto mi rozhodujúcim spôsobom pomohol sa dostať na štúdium estetiky: nebolo to jednoduché, lebo stále som bol občanom Juhoslávie, nemal som štipendium, ani som nebol súčasťou nejakej medzištátnej kvóty, a číhali najrozličnejšie byrokratické prekážky. Ale, nakoniec sa to podarilo. A štúdium estetiky pre mňa bolo tou vysnívanou kvintesenciou, po ktorej som túžil. Ak som v súvislosti s postgraduálnym štúdiom povedal, že mi pomohlo objaviť veľký svet, štúdium estetiky mi otvorilo bránu do vesmíru – povedané s trochou patetiky – ono kantovské veľké alebo nad nami... A príchod na Slovensko? Ten sa odohral v októbri 1991, keď v Juhoslávii začala zúriť bratovražedná vojna nevídaných rozmerov. Zo svojej skúsenosti z Kosova, ktorú som spomenul, vedel som, že vojna je zlo. Rozhodol som sa odísť a nepodieľať sa na tomto strašnom vraždení. Ako to býva zvykom: s jedným kufrom som prišiel do Bratislavy, najprv sám, manželka Lydka prišla za mnou po krátkom čase, keď som našiel pre nás bývanie a možnosť pracovného uplatnenia. Okrem Petra Michaloviča a ľudí z akademického prostredia, veľkou oporou v tom čase mi bol aj Dr. Milan Činčura, ktorý v tom období bol pracovníkom krajanského ústavu Matice slovenskej a neskôr slovenským diplomatom. V jeho

kancelárii vo františkánskom kláštore, kde vtedy sídlil matičný krajanský ústav sme sa stretávali mnohí vojvodinskí Slováci, ktorí v tom období prchali pred vojnou a začali spájať svoj ďalší životný osud so Slovenskom. Dr. Činčura nám všetkým pomáhal nielen nájsť si prvé ubytovanie, ale aj prácu, pomáhal pri vybavení pokračovania v štúdiu na slovenských vysokých školách atď. Mne pri zamestnaní znova v rozhodujúcej miere pomohol prof. dr. Peter Michalovič.

Aká je tvoja súčasná profesia a čo ti do života prináša? Čo ti z neho odnáša?

Povolaním som filológ a estetik a toto je moje profesionálne alfa et omega. Pôsobím na katedre estetiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, kde sa realizujem aj ako pedagóg, aj vo vedeckej sfére. A ak je pravda, to čo hovorí oná známa sentencia, že „kto si ako životné povolanie zvolí svojho koníčka, do konca života nemusí robiť nič“ – tak moja práca je aj vorkoholická drina, ale aj moje sladké ničnerobenie. Keď je práca koníček, je v tom vždy aj emócia – a tak ako keď všetkému, k čomu pristupujeme s citom, nemôžeme povedať, že to má nejaké limity, ani k svojej práci/koníčku nemôžeme pristupovať s pocitom, že záujem o ňu končí, keď zavrieme dvere pracovne. Som nesmierne rád, že môžem mladým ľuďom odovzdávať poznatky, ktoré mám (vediem kurzy z dejín svetovej literatúry, dejín drámy, dejín hudby, dejín slovenskej estetiky, axiológie umenia a komparatistiky umenia, ako aj niektoré špeciálne výberové kurzy). Rovnako tak som šťastný, že to, čo ma fascinuje, vzrušuje, trápi – odovzdávam do svojich textov. Zatiaľ som vydal päť vedeckých monografií a mám viac ako 300 textov v databáze publikačnej činnosti, bol som vedúcim riešiteľom niekoľkých vedeckých grantov, editorom zborníkov atď. Okrem toho vyšli mi aj štyri knihy dramatických textov –

divadelných hier, ktoré uzreli svetlo sveta na Slovensku, ale aj v zahraničí.

Zaoberáš sa dejinami, ale si aj divadelný a operný režisér. Ktoré predstavenia a opery si režíroval? Pôsobíš v súčasnej dobe v tejto sfére umenia?

Divadlo je moja srdcová záležitosť a opera – láska. A ako by znova povedala moja žena, mal som to šťastie, že som dostal možnosť realizovať sa aj na tomto poli. Lásku k divadlu som si priniesol už z Vojvodiny; hral som v ochotníckych predstaveniach v Kulpíne, neskôr v Petrovci, kde som mal to šťastie zoznámiť sa s režírnou prácou vynikajúceho slovenského režiséra, pôvodom z Petrovca Ľuba Majeru. Ten po absolvovaní réžie na bratislavskej VŠMU sa rozhodol vrátiť do Vojvodiny (aj keď celý život režíroval aj na Slovensku a pôsobil aj ako pedagóg na divadelnej fakulte Akadémie umení v Banskej Bystrici), takže stretnutie s jeho režírnymi postupmi ma poznačilo na celý život: všetko, čo som sa dozvedel o réžii, ale aj o divadle, dráme, inscenovaní, divadelnej praxi a kultúre, mám od neho. A začal som tieto poznatky využívať relatívne zavčasu. Už ako vysokoškolský študent som v Kulpíne obnovil činnosť divadelného krúžku, s ktorým sme dosiahli veľmi pekné výsledky – naše predstavenia mali ohlas aj v dolnozemskej prostredí, ale aj na vystúpeniach na Slovensku. Po príchode na Slovensko roku 1993 sme s prof. Martou Botíkovou a doc. Lacom Mlynkom založili divadelný súbor Gesto, ktorý sa neskôr vyprofiloval ako akademický súbor a tiež sme mali vynikajúce výsledky. Korunou bolo reprezentovanie Slovenska na medzinárodnom festivale ochotníckeho divadla v Monte Carle, kde sme zahrali moju hru Vlkolak. Festival má prestíž v celosvetovom meradle a koná sa pod záštitou monackej kniežacej rodiny. Ako kuriozitu, stojí za zmienku asi spomenúť, že umeleckú záštitu v roku 1997, kedy sme tam my boli,

prevzal známy americký herec Clint Eastwood. Tieto úspechy nezostali bez odozvy ani na Slovensku, takže od roku 1998 pôsobím v profesionálnom divadle: bol som interným režisérom vo viacerých profesionálnych divadla – vo Zvolene, kde som bol aj umeleckým šéfom, v Trnave, Spišskej Novej Vsi, kde som taktiež bol aj umeleckým šéfom a teraz tu zastávam post dramaturga, v Bratislavskom bábkovom divadle som bol dramaturgom, ako hosťujúci režisér som pôsobil v Košickom Národnom divadle, košickej Thálii, prešovskom divadle Alexandra Duchnoviča, v žilinskom Mestskom divadle; v zahraničí som režíroval v Slovinsku, Srbsku, Chorvátsku... – mám okolo 120 réžií, plus dramaturgie, dramaturgie, podpisoval som autorstvo hudby, scény, kostýmov atď. A znova, ako reakcia na viacero úspešných réžií, prišla ponuka režírovať aj v opere. Na scéne banskobystrickej Štátnej opery som režíroval Pucciniho Bohému, Verdiho Nabucca, Kubičkovo Evanjelium podľa Jána, v Opernom štúdiu v Banskej Bystrici som režíroval Mozartovu operu Cosi fan tutte, Ofenbachove opery-buffa Monsieur Choufleuri, Monsieur et Madame Denis, Pergolesiho La Serva padrona, Vivaldiho Triumf Judity, v agentúrnej produkcii Verdiho Janu z Arcu, Kubičkove opery Šavol, Marína Havranová a Jakub Kray, ako aj jeho operetu Láskoviny z manéže atď. Opera ma vždy priam hypnotizovala a spomínam si na nedelňé poobedia u nás doma v Kulpíne, keď na druhom vysielacom kanáli vždy išla opera; mama mala rada operu a bola mi vždy oporou v tejto – pre dedinského chlapca – nezvyčajnej fascinácii. Moja terajšia rodina vie o tejto mojej láske k opere a občas mi urobia veľkú radosť – prekvapia ma lístkom do viedenskej Štátnej opery; alebo k týmto narodeninám som dostal od synov Emila Bohuslava a Daniela Blahoslava krásny darček – lístok do milánskej La Scaly na Rossiniho operu Guillaume Tell.

Akých ocenení si držiteľom a ktoré si najviac ceníš?

Len aby to neprešlo do samochvály. Každý človek je rád, keď sa mu dostane ocenenie za jeho prácu a v tom nie som žiadna výnimka.

Spomeniem niektoré ocenenia bez nejakej vzájomnej hierarchie – bronzová medaila Filozofickej fakulty za zásluhy o Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, Októbrová cena obce Báčsky Petrovec, Cena Pro Cultura Slovaca, Cena Ondreja Štefanka, niekoľko cien časopisu Nový život, niekoľko výročných cien Literárneho fondu v Bratislave za divadelnú réžiu, ocenenia za výsledky v slovenskom vojvodinskom divadelníctve atď. Snáď som na nič, z toho podstatného nezabudol.

Prezrad' nám niečo zo svojho súkromného života. Vieme o tebe že si ženatý a máš dvoch synov. Odkiaľ pochádza tvoja manželka, čomu sa venuje? Kam smerujú kroky tvojich synov?

Moja manželka Mgr. Lýdia Babiaková pochádza z Petrovca. Vyštudovala najprv za učiteľku v Novom Sade a istý čas aj pôsobila ako učiteľka v Novom Sade a Kulpíne. Potom vyštudovala andragogiku a celý rad rokov pôsobila na Ministerstve školstva SR, v sekcii medzinárodného športu a olympionizmu. Na tomto poste bola uznávaná ako odborníčka, takže okrem pravidelných ciest do Bruselu, precestovala aj poriadny kus sveta – od európskych krajín, až po Argentínu. V súčasnosti pôsobí na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny. Synovia sa nám narodili už v Bratislave. Starší syn Emil Bohuslav je vyštudovaný farmakológ a v súčasnosti je interným doktorandom na farmácii. Aj on už precestoval kus sveta ako účastník študijných pobytov a

rozličných vedeckých konferenci. Mladší syn Daniel Blahoslav je vyštudovaný filológ (angličtina/portugalčina) a pôsobí ako manažér v hoteli Park Inn, Radison Danube v Bratislave. Aj on je dosť často na cestách: odborné zdokonaľovania absolvuje v rozličných častiach sveta. Obaja synovia nám už vyleteli z rodného hniezda a žijú so svojimi partnerkami. S manželkou tak zisťujeme, že sa dostávame do novej životnej etapy: máme byť v Kremnici a pomaly sa chystáme tam presťahovať a zmeniť doterajší spôsob života. Nahováram si, že tá zmena mi prospeje, aby som sa mohol sústrediť na záverečné práce, ktoré som si naplánoval.

Aké sú tvoje plány do budúcnosti?

Hovorí sa, že keď chceš pobaviť Pána Boha, prezrad' svoje plány. Nevieť dokedy mi budú sily stačiť, dokedy zdravie vydrží a či moju chuť, ktorej by zrejme aj bolo, neprevalcuje osobná, ale aj civilizačná únava. Svojím študentom prízvukujem tézu, že ruský dramatik Čechov objavil vo svojich drámach ako hlavnú diagnózu západného človeka únavu. Mám pocit, že po covide táto únava našej civilizácie ako keby sa vystupňovala – navyše prepojila sa s izoláciou, odmietaním človeka komunikovať s inými, skepsou, depesiou, bezbrehým relativizmom a nihilizmom. Ale na strane druhej, chcel by som sa

pozrieť na projekty, ktoré mi akosi nedajú spať a priložiť svoj kameň: autorom, ktorý ma fascinuje je aj romantický básnik Jozef Podhradský, ktorý najväčšiu časť života strávil na území dnešnej Vojvodiny a Srbska. Jeho veľké epochálne dielo Tragédia Tatry, ktoré je asi najväčšie dramatické dielo v slovenskej literatúre, doteraz nebolo vydané a len vďaka spravodlivej tvrdohlavosti Vladimíra Valentík, riaditeľa Slovenského vydavateľského centra v Petrovci a editora Michala Kocáka z Matice slovenskej v Martine pred pár rokmi toto dielo konečne uzrelo svetlo sveta. Na Slovensku zatiaľ po ňom „ani pes neštekol“ – mnohí iste ani netušia, že to dielo vyšlo. Chcel by som sa k nemu dostať, opísať a interpretovať ho. A tiež si hovorím, že všetky poznatky, ktoré mám o dejinách slovenskej estetiky by bolo dobre zosumarizovať, aby sme konečne v slovenskej kultúre vyplnili aj toto biele miesto – doteraz nemáme monografickú prácu o tomto fenoméne, aj keď estetika v období národného obrodzenia bola jedným z pilierov, na ktorom bola postavená myšlienka slovenskej svojbytnosti a zvrchovanosti. A potom, ako som už povedal: VHV. Ako som prisľúbil prof. Harpáňovi, nesmiem zomrieť, kýmkoľvek nenapíšem monografiu o ňom.

Srdečne ďakujeme za rozhovor

- zhovárala sa Katka -

ZO ŽIVOTA SPOLKU JUBILANTI / OSLÁVENCI

Zase o rok starší...

Milí členovia nášho Spolku, tak, ako každý rok, ani tento nie je výnimkou, začína príprava na najkrajšie sviatky roka, Vianoce. Niekomu už svietia svetielka v okne, iný už má v krabici napečené medovníčky. Ďalší behá po obchodoch a vyberá pre svojich blízkych darčeky. Začína každoročný predvianočný zhon. Ale, nemali by sme sa na malú chvíľku zastaviť? Nemali by sme nad šálkou horúceho čaju trochu spomínať, možno trochu aj bilancovať? Aký bol rok 2023? Čo nám dal a čo naopak vzal? Jedno je isté už teraz. Rok 2023 nebol v znamení covidu, ako roky pred ním. Chvalabohu. Naše životy sa konečne vrátili do normálu. A bolo to pozhnaním aj pre náš Spolok. Mohli sme sa konečne stretávať do sýtosti. A že bolo tých akcií pomerne dosť, o tom svedčí aj kalendár nášho Spolku. Skoro každý týždeň nejaká zaujímavá akcia.

Len okrajovo spomeniem veľmi úspešnú akciu, výlet do Srbska a Bulharska. Autobus plný super ľudí, ktorí vždy a všade disponovali neobmedzenou dávkou dobrej nálady. Piesne, ktoré sme tam počuli, si po dnešný deň púšťame z videí, čo sme natočili. Všetky fotky nám pripomínajú, akých úžasných ľudí, Slovákov, sme stretli stovky kilometrov od domoviny. Skvelé! Už po ceste domov sme sa dohovárali, ako sa stretieme v bratislavskom prístave na lodi. Sľub sme dodržali a koncom mája sme sa plavili smer Hainburg. Samozrejme, tak ako vždy, aj tentoraz cestovala s nami aj dobrá nálada. Nieкто si prezeral len samotné mestečko na brehu Dunaja, iní sa vybrali po stopách starobylého rímskeho osídlenia. Bolo krásne počasie, každý bol nadmieru spokojný.

Začiatkom júna odvysielala Ružinovská televízia krátku správu, v ktorej bola spomenutá naša akcia spojená s výrobou keramiky. Na malú chvíľu sa stali niektorí naši členovia hrnčiarimi a vyskúšali si toto zaujímavé remeslo. Prvá prázdninová sobota priniesla výlet do Malých Karpát. Konkrétne obec Smolenice. Obec to nie je veľká, ale o to viac zaujímavá. Smolenický zámok pozná skoro každý. Ale už málokto vie, že v neďalekých kopcoch sa nachádza jediná sprístupnená jaskyňa na západnom Slovensku. Jaskyňa Driny. Síce je treba vyšliapať chodníkom k vstupu do samotnej jaskyne. Ale ten, kto tam bol, by mi dal za pravdu, že to stálo za to. 7°C a 151 schodov si bude pamätať. Kto nebol, môže banať. Náš Spolok má veľmi dobré meno aj mimo našich hraníc. Svedčí o tom

napríklad aj to, že naša literárna súťaž Dolnozemskej zlaté pero bola spomenutá v Srbských médiách, konkrétne v Kovačickom rádiu. O tejto našej súťaži sa písalo aj v časopise Krajan. Vyzerá to na veľmi úspešnú tradíciu.

V polovici septembra sa stretli naši členovia zase pri vode. Znovu na lodi, tentoraz postatne menší formát. Jednalo sa o kajaky. Splav Karloveského ramena. Akcia 2v1. Kto nemal odvahu na pomerne vratký kajak/čln, mohol si opekať. Všetci, čo nabrali odvahu, boli riadne zaškolení a záchranné vesty boli samozrejmosťou. Každý si prišiel na svoje, počasie bolo prenádherne, tak všetci odchádzali spokojní a plní nových zážitkov.

A presne o mesiac... Nedeľa 15.10.2023, Bratislava, členovia Spolku, rodina, známi a milí hostia. Čo majú spoločné? Už všetci tušíte... Naše každoročné stretnutie. Tentoraz sme sa stretli v tanečnom klube Dancehaus. Pri okrúhlych stoloch ako jedna veľká rodina. Čakal na nás bohatý program. Na prvom mieste chcem spomenúť vystúpenie detského súboru Lúčka. Bolo to také zlaté, že ešte aj dnes sme z toho tak trochu na mätko. Stačí pozrieť fotky, alebo videá. Samozrejme tombola a detská tombola, odovzdávanie pohárov v hre Tabla. Vždy sa tešíme na koláče starých materí, lebo tie sú a vždy budú mňam. A tento rok komu bolo málo sladkého si prišiel na svoje. Čokoládová fontána s čerstvým ovocím. Spestrením programu bolo vystúpenie páru domácich tanečníkov, ktorí nám predviedli ukážky spoločenských tancov. Veľmi pôsobivé. Ale my sme nezaháľali a tiež sa nás pár postavilo na tanečný parket s cieľom sa niečo naučiť z tradičného bulharského tanca zvaného choro. Niekomu to celkom išlo, inému horšie, ale najdôležitejšia bola snaha. Chytlivá melódia tiež urobila svoje. Ale aj tak všetci zúčastnení zožali búrlivý potlesk. Vôbec to nebolo jednoduché, tak si všetci ovácie zaslúžili.

Je veľmi zaujímavé sledovať iných, ako to tancujú. Ale vyskúšať si to na vlastnej koži, to je veru iná káva. V tom sme sa zhodli všetci.

Po vyčerpaní všetkých položiek v našom programe prišla na rad voľná zábava. Tentoraz to nebola živá hudba ale DJ. Ani sme sa nenazdali a bol večer. Super program, skvelé jedlo, vynikajúce víno a ešte lepšia spoločnosť sú základné stavebné materiály dobrej nálady. A to

Všetko najlepšie

Alžbeta Ačová rod. Srnková	1. 10. 1931
Michal Baláz	10. 12. 1942
Baša Marková rod. Martineková	13.10.1974
Gizela Bečvarovová rod. Petráková	27. 10. 1924
Ján Botík	13.11. 1938
Judita Cortisová rod. Puškárová	18. 12. 1938
Maroš Červenák	11. 12. 1976
Martin Červenák	26.10.1950
Ondrej Červenák	10. 11. 1932
Jarmila Ďuricová rod. Edlerová	29. 12.1939
Alžbeta Foľtanová rod. Lavrovičová	3. 11. 1947
Ľudmila Grófová rod. Jančíkova	28.11.1962
Zuzana Grófová rod. Zvolenská	29. 12.1943
Eva Holotíková rod. Sýkorová	25. 12. 1949
Milena Horníková	31.12.1947
Ján Jančík	28. 10.1938
Štefan Jančík	18. 12. 1949
Mária Jančíková	27.11.1948
Anna Jánošíková rod. Ušiaková	17. 12. 1961
Jana Koláriková	17.11.1977
Viera Komínková rod. Mikulášová	4.10.1951
Beáta Kováčiková	27. 11. 1961
Branislav Kováč	2. 12. 1976
Juraj Kováč	7. 10. 1940
Marianna Kráľovičová rod. Kubovičová	25. 12. 1987
Milúše Langová	25. 10.1955
Pavol Mega	3. 11. 1949
Anna Miezgová rod. Puškárová	23. 10.1942
Erika Mikulášová rod. Grófová	20. 11. 1948
Igor Moška	4. 12. 1958
Marie Pešková rod. Červenáková	25. 10.1955
Milan Repta	19. 10. 1966
Ján Příbela	4.12.1941
Stanislava Semenciová	7.10.1974
Žofia Sojaková rod. Papová	1. 12. 1954
Alžbeta Pilnáčková rod. Šprochová	7. 11. 1931
Anna Senášiiová rod. Papová	13. 12. 1958
Zuzana Stránska rod. Kováčová	24. 11. 1948
Anna Szurcová rod. Severinová	15. 12. 1949
Žofia Tomčíková rod. Červenáková	10. 12. 1949
Ľudmila Urbanovská	23. 11. 1954
Michal Vago	30. 11. 1947
Eva Vršková rod. Plvanová	21.12.1940
Štefan Zelenák	25. 10.1938

sa v spomínanú nedeľu naplnilo do bodky. Presne tak, ako to odvysielala Ružinovská televízia, ktorá nás poctila svojou návštevou.

Najbližšou zaujímavou akciou bude tradičné stretnutie s Mikulášom, ktoré je naplánované na 9. decembra. Samozrejme nemôže chýbať kúzelník. Potom už len pár dní a sviatky budú za dverami. Každý si doma ozdobíme stromček, pripravíme štedrovečerné menu. Zdravá rodina okolo stola bude pre každého tým najkrajším darčekom.

Tak vám všetkým prajem krásne sviatky, veľa-veľa zdravia a do nového roku všetko len to najlepšie.

B O L I S M E

Dňa 7. októbra sme sa zúčastnili Valného zhromaždenia Spolku Slovákov z Juhoslávie, na ktorom sme s predsedami jednotlivých Spolkov - Spolok Slovákov z Maďarska Eva Kmeťová, Spolok Slovákov z Rumunska Pavel Rozkoš a Spolok Slovákov z Juhoslávie Samuel Jovankovič, hovorili aj o budúcnosti našich Spolkov, aktivitách a hlbšej spolupráci. V priateľskej atmosfére sme preberali problémy, s ktorými sa stretávame a navrhovali riešenia.

Dňa 7. októbra sme s našimi najmenšími krajanmi navštívili muzikálové predstavenie divadla Nová scéna, Princ Bajaja.

So smelým princom (Dáriuš Koči) a krásnou princeznou (Miroslava Drínová) sme hľadali ich kľukatú cestu za šťastím a porazili sme spolu hrôzostrašného deväťhlavého draka.

Pestrofarebná rozprávka bola pripravená na motívy Boženy Němcovej s veselými pesničkami.

Dňa 31. októbra sme v duchu starého slovanského zvyku a komornej atmosfére v predvečer Dušičiek, vyrezávali Svetlonosov. Na záver odborná porota zhodnotila najkrajšieho Svetlonosa a víťazom sa stali - Hanka Mikulášová, Jurko Mikuláš a Helenka Koňariková. Samozrejme sa rozdávali diplomy a Svetlonosy nám krásne svietili vonku na dvore.

Ďakujeme za účasť!

Dňa 25. novembra sme navštívili folklórne vystúpenie súboru SĽUK, ktoré sa konalo v Dome kultúry Zrkadlový háj. Autori sa pri javiskovom spracovaní pôvodného folklórneho materiálu opierali o atribúty typické pre ľudové umenie: improvizácia, inovácia, grotesknosť, komika, exotika i teatrálnosť.

V spojení s výnimočnými interpretačnými schopnosťami tanečného súboru, ľudovej hudby a speváckej skupiny SĽUK-u sme mali možnosť vidieť krásny tradičný folklór Slovenska.

34. stretnutie krajanov

Dňa 15. 10. 2023 sa uskutočnilo 34. stretnutie krajanov. Podujatie pravidelne navštevujú vzácní hostia z Veľvyslanectva Bulharskej republiky, tento rok sme mali tú česť privítať – J.E. Vassila Petkova, Zlatinu Petkovu, Elenu Arnaudovu, ďalej riaditeľku Bulharského kultúrneho inštitútu Vaniu Radevu, predsedníčku Bulharského kultúrneho zväzu Denicu Sekuličku, podpredsedu Spolku Slovákov z Rumunska Pavla Rozkoša, predsedníčku Spolku Slovákov z Maďarska Evu Kmeťovú, predsedu Združenia pre genealogický výskum dolnozemskej Slovákov Ľubomíra Kmeťa, tajomníčku Spolku Slovákov z Juhoslávie Jarmilu Kožíkovú a členku Výboru Spolku Slovákov z Juhoslávie Zuzanu Majerovú.

Na tohtoročnom stretnutí nechýbal bohatý kultúrny program vo forme spoločenských tancov Dancehaus a vystúpenie DFS Lúčka. Program obohatila etno-výstava „z truhlice starých materí“, na ktorej si krajanovia mohli prezrieť vzácne predmety každodenného života svojich predkov – leveška Alžbety Polónskej (vyšívaná blúza, zapožičala rodina Balážová), geceľa (sukňa, replika vyhotovená k natáčaniu klipov), pigľajs, ktorý sa vyhrieval kukuričnými šúľkami (železná žehlička, zapožičala rodina Kováčová), pukalo (nádoba na pukanie kukurice, zapožičal Ján Botik), klcalo (drevený mažiar), ručne tkané klinovníky (uteráky, zapožičala rodina Balážová, Kováčová, Jančíková a Hekelová), kolovrat rodiny Kolárikovej, ručne vyšívané obliečky rodiny Kováčovej, Transcius z roku 1918 Juraja Kováča a Zuzany, rod. Beňovej a originálnu Jubilejnú ročenku československej kolónie 1868 – 1928 Pavla Nosáľa. Zaujímavosťou bola kukurica, ktorá sprevádzala našich krajanov Dolnou zemou a zužitkovávala sa od šúľkou (kláskov), cez kukuriča (telo kukurice) až po čutku (koreň).

Rozdávali sa certifikáty k absolvovaniu kurzu vodáctva, ktoré Spolok organizoval na Karloveskom jazere začiatkom septembra pod vedením skúseneho inštruktora Michala Kormanu a udeľoval sa titul „háčik“ a „zadák“.

Na stretnutí sa nezabudlo na 90. ročných jubilentov – Ondreja Šprocha, jedného zo zakladateľov Spolku a Annu Hekelovú rod. Mikulášovú, ktorým bola odovzdaná pamätná plaketa. Pani Hekelová sa

zúčastnila stretnutia osobne a v príhovore zaspomínala na svoje detstvo v Bulharsku. Ešte začiatkom septembra navštívil Spolok 100. ročnú jubilantku v Jevišovke Zuzanu Mrenicovú rod. Miťkovú, ktorá sa teší výbornému zdraviu, každý deň pracuje v záhradke a rada sa podelí o spomienky z Mrtvice (Podemu), kde sa narodila. Milou novinkou boli kytičky pre našich vzácných hostí "zo záhrad našich krajanov." Účelom bolo priniesť trošku sladkastej vône jesenných kvetov, tak ako si ich mnohí pamätáme v záhradkách našich starých rodičov. Viacerí krajanovia predávali zeleninu i kvety na trhoch a týmto gestom sme si ich chceli pripomenúť. Za kvetinové dary ďakujeme rodine Balážovej, Darinke Volekovej, Jarmile Kožíkovej a za viazanie kytíc Evičke Švihranovej. Budúci rok si Spolok Slovákov z Bulharska pripomenie 35. výročie stretnutia Slovákov z Bulharska a o rok neskôr 35. výročie založenia Spolku. Sú to dôležité míľniky histórie, ktoré si zaslúžia patričnú pozornosť a Výbor Spolku už teraz pracuje na organizácii.

- redakcia -

Mikuláš a čert

Dňa 9. decembra sme mali posledné podujatie v roku 2023, a to Mikulášske posedenie na Evanjelickej fare v Prievoze. Ďakujeme pánovi farárovi Norbertovi Hajskeému, že nám poskytol priestory fary.

Predtým, ako prišiel samotný Mikuláš s čertom, deti zabavil skvelý kúzelník Peter Šesták. S deťmi vyčaroval loptičky, vymaľovánku a dokonca aj mince. Predstavenie bolo zaujímavé pre našich najmenších krajanov i pre tých skôr narodených. Na koniec spolu vyčarovali Mikuláša, s ktorým prišiel aj čert.

Deti Mikulášovi povedali krásne básničky, pesničky, niektoré sa trochu hanbili, ale každý dostal svoj sladko-ovocný balíček. Mikuláš rozdal celkovo 23 balíčkov. Čert sa pokúšal rozdávať zemiaky, no keďže sme mali len poslušné deti, všetky zemiaky si musel zobrať naspäť.

Ďakujeme všetkým, ktorí sa zúčastnili, ďakujeme za koláčiky, za finančnú podporu a najmä Mikulášovi a čertovi, že boli ochotní prísť medzi nás.

V Pivnickom poli

V dňoch 16. - 20. novembra sme sa zúčastnili folklórneho festivalu pod názvom V pivnickom poli. Na 57. ročníku Stretnutia v pivnickom poli vystúpilo 29 spevákov a počas dvoch dní odznelo 58 ľudových pesničiek. My sme sa predstavili s pesničkami *Darmo moje vyzerania* a *Keby ja vedela*, ktoré zaspievala Darinka Voleková rod. Gubíková a pesničky *Prenešťastná tá plevenská cesta* a *Dobry večer frajervočka moja*, ktoré zaspieval Ferko Sobek. Nakoľko pravidlá súťaže neumožňujú zúčastniť sa súťažne zahraničným subjektom, ale iba Slovákom, ktorí v zahraničí žijú, zúčastnili sme sa podujatia mimo súťažného poradia. Bola to však pre nás veľká česť prvýkrát verejne na Dolnej zemi predstaviť naše piesne a naše kroje, ktoré boli podmienkou účasti na podujatí.

Okrem festivalu v Pivnici sme využili jedinečnú príležitosť a hneď v piatok sme zašli na miestny cintorín, v sobotu sme si prezreli súkromnú zbierku pivnických krojov, navštívili sme etnodomček Spolku pivnických žien, v nedeľu ráno sme sa zúčastnili na Službách Božích a s pánom farárom Záhorcom sme na fare debatovali o dvoch rodinách - Toth a Súpek, ktoré z Pivnice odišli do Vojvodova (1898 a 1910). V nedeľu nás Katka Arňašová povodila po Báčskom Petrovci, navštívili sme cintorín a Združenie petrovských výtvarných umelcov, kde sme dohadovali spoluprácu a potom sme si pozreli etnovýstavu v priestoroch Spolku petrovských žien. Srdečne ďakujeme za pozvanie a krásne chvíle.

V nedeľu večer sme sa zúčastnili vyhodnotenia celého festivalu. Prvú cenu za prednes si vyspievala Anna Jašová (Stará Pazova), druhú Lyduška Kolárová (Erdevík) a tretiu Veľko Vidić (Nový Sad). Prednes spevákov aj tohto roku hodnotila odborná porota v zložení: Slovenka Benková, Jarmila Juricová Stupavská a Pavel Tomáš st. a 14-členný ľudový orchester aj tohto roku pracoval pod vedením Ondreja Maglovského. Ľudový odev hodnotil etnológ Patrik Rago. Moderátorkou bola Anna Zorňanová.

Na nedeľňajšom treťom koncerte odzneli piesne podľa návrhu odbornej poroty, ako aj piesne, ktoré boli odmenené. Cenu obecenstva získala Michaela Marková, Kovačica, cenu za autentickejší kroja Tina Vesteková, Kovačica a Sára Kotivová, Pivnica, cenu za autentickejší piesne Jaroslav Kováč, Padina a Sára Kotivová, Pivnica, cenu ľudového orchestra Tamara Melegová, Lug a cenu mládežníckeho časopisu Vzlet najmladšiemu účastníkovi Lucia Stajíciová, Kysáč.

V prvý súťažný večer, pred začiatkom koncertu, boli otvorené tri výstavy: výstava ručných prác slovenských spolkov žien, výstava Stopy tradície – valčeky a výstava mladých pivnických umelcov.

Festival otvorila Dušanka Petráková, predsedníčka Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny. Predsedom Organizačného výboru 57. Stretnutia v pivnickom poli bol Miroslav-Juraj Béla.

Organizátormi Stretnutia v pivnickom poli boli: Slovenský kultúrno-umelecký spolok Pivnica, Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, Zhromaždenie Obce Báčska Palanka a Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov.

Ďakujeme za vřucne prijatie a rodinám za pohostinnosť, s akou sa môžete setnúť len na Dolnej zemi.

O KRAČÚNE A PALAZOVANÍ

Pri niektorých, z mojich doteraz prežitých Vianoc, ktorísi zo známych publicistov zauvažoval, že tieto Sviatky majú takú výraznú pocitovú a duchovnú náplň, takže sa dajú porovnať s účinkom dobrej básne. Trebárs takej, akú ku vianočným sviatkom napísal Ľubomír Feldek:

***Všetci ľudia svetom blúdia
málokto má všetkých doma
A preto sa vymysleli také sviatky
aby každý zabúdenec trafil spiatky
Aby každý koho stále cesta láka
Spomenul si, že ho niekde niekto čaká.***

Takže na Vianoce, keď sa všetci doma vedno poschádzajú, a nikam sa neponáhľajú, triafa sa vhodná chvíľa aj na spomínanie. No a pre nás, čo sme sa po drahnom čase z rôznych krajín do tej našej materskej navrátili, príťažlivé bývajú spomienky o tom, ako v tom cudzom svete bolo, ale pre nás už nebude. Napríklad o tom, keď v tých dolnozemsých končinách prichodilo našim ľuďom zasvätiť Vianoce.

Tak, ako v celom kresťanskom svete, aj pre dolnozemsých Slovákov bývali, a zrejme aj teraz sú Vianoce najväčším a najradostnejším sviatkom. Donedávna všade, a na mnohých miestach aj teraz ich nazývajú Kračún. Nebolo to inak ani v tých našich slovenských dedinách na Podunajskej nížine Bulharska. Takže Jánovi Michalkovi, ktorý o našich v Bulharsku napísal tú vzácnu knižku, vďačíme aj za to, že sa v nej dočítame aj o Kračúne a o palazovaní, bez ktorého sa tieto sviatky nemohli zaobiť.

Hneď na začiatku mojej rozpomienky chcem

poznamenať, že spomedzi celej kultúrnej výbavy, ktorú si slovenskí vysťahovalci prinášali so sebou na Dolnú zem, najvyššou mierou zotrvačnosti, čiže pretrvávania v nerušenej forme a obsahu, sa vyznačovali praktiky obyčajových a poverovo-magických tradícií. Práve preto sa aj obyčaje vianočného zvykoslovného cyklu vyznačujú veľkou podobnosťou, iba s nepatrnými odlišnosťami. Takže ja som sa podujal koncipovať tento príspevok nielen na dokladoch našich v Bulharsku, ale ako celistvejší obraz vianočných sviatkov dolnozemsých Slovákov.

Začnem názvom Kračún, ktorým sa na Dolnej zemi označujú vianočné sviatky. Vznikol zo slova krátiť aby sa zvýraznilo, že sa jedná o najkratší deň v roku, čiže o čas zimného slnovratu. Predkresťanské magické praktiky spájané so zimným slnovratom boli zamerané na zvýraznenie počiatku hospodárskeho roka, a na zabezpečenie prosperity rodiny a jej hospodárstva. Keďže do tohto časového bodu kresťanstvo zaradilo príbeh narodenia Ježiša Krista, slovo Kračún vstúpilo do kultúrnych dejín aj vo význame dominantného sviatku kresťanského vierovyznania. U východných Slovanov to máme doložené od 12. a na Slovensku od 16. storočia. Nakoľko v pojme Kračún sa skoncentrovali predkresťanské slnovratové predstavy spojené s kultom Slnka a kresťanské predstavy spojené s Božím narodením, vo vianočných obyčajoch sa prevrstvili poverovo – magické a kresťansko - náboženské praktiky do jedného zvykoslovného celku. Takže kračúnske sviatky sú oddávna zasvätené jednak praktikám na zabezpečenie zdravia a prosperity príslušníkov roľníckej rodiny, a zároveň prejavmi radosti a

Žitko ako symbol kračúnskych sviatkov

oslavy narodenia Ježiša Krista. Takto prevrstvený súhrn obyčajov a obradov je rozložený do trojtýždňového obdobia od Lucie (13. december) do Troch kráľov (6. január). Priblížme si teda, čím podstatným bol u dolnozemskej Slovákov naplnený tento „čas radosti, veselosti“.

Na Luciu nesmeli zabudnúť zasiať do tanierika žitko, aby mohlo do Kračúnu vyrásť a stať sa jedinečnou ozdobou a symbolom týchto sviatkov. Celé dopoludnie vítali chlapcov, ktorí „chodili s ocel'ou“, čiže povinšovať prosperitu v rodine a gazdovstve.

Na Postiaci, čiže Štedrý deň (24. december) nanosili do pitvora a do izby slamu, aby siahala až „do pou kolien“. Deti na tej slame aj nocovali, pretože ich rodičia ubezpečovali, že „tak sa narodiu Ježiško“.

Keď na Štedrý večer zahlaholil večerný zvon, všetci sa poschádzali k slávnostne prestretému stolu. Gazdiná zaželala požehnané kračúnske sviatky, dobré zdravie a dlhý život. Všetci si pokľakali okolo stola a modlili sa kým zvonili zvony.

Gazdiná priniesla do izby korytko s vodou, aby sa všetci zaradom v nej opláchli. Starší vhodili do tej vody zopár mincí. Na druhý deň mince rozdali deťom ako darček od Ježiška.

Kým ešte zvonili zvony, gazdiná vybehla na dvor a do záhrady a potriasla ovocnými stromami. Pritom

odriekala magickú formulku: „Ag ňebud'ež rodiť, vytňeme ťa!“ Aj gazda vyšiel von, aby cesnakom natrel znaky kríža na maštalných dverách. Od tohto okamihu až do ranného zvonenia nikto už ku statku nemal vojsť. Verilo sa, že statok sa v túto noc zhovára, preto sa nesmel vyrušovať.

Kým sa večeralo čeladný otec do osobitnej misky dával po troške z každého jedla, ktoré sa počas večere podávalo. Na druhý deň ho porozdeľoval statku a hydine.

Po večeri tí mladší chodili príbuzným zaspievať pod oblokmi piesne o narodení Ježiša Krista. Hlavne tú „Čas radosti, veselosti“.

Hlavnými účinkujúcimi kračúnskych sviatkov boli palazuvári. Už na Postiaci/Štedrý deň začali palazovať pastieri. Keď povinšovali požehnané sviatky, gazdovi podali zväzok prútov, aby si z neho zopár vytiahol. Týmto prútmí potom vyhánali kravy aj svine z dvora na pašu.

Takmer zo všetkých slovenských osád na Dolnej zemi máme doklady, že tými najdôležitejšími palazuvármi boli malí žiačikovia a žiačky. Takmer všade odriekali na Božie narodenie (prvý vianočný deň) rovnaké veršičky. A čo je obzvlášť pozoruhodné, najobľúbenejšie vinše dolnozemskej polazníkov sú napospol a doslovne zhodné s vinšami polazníkov na Slovensku, hlavne v Honte, Novohrade a Gemeri, odkiaľ pochádzalo najviac vysťahovalcov na Dolnú zem.

Z Gornej Mitropolie, Podemu a Brašljanice

Ja som malý juhás
palazujem u vás
Ouce sa mi na doline
a ja chodím po dedine
kapsel'ka mi trčí
pes mi do nej vrčí
dajte mi do nej
nak sa mi napučí
Pámboch daj dobro rano!

Ja som malá veverička
pítan si ja do košíčka
kus koláča, kus mrváča
vipustín ván schiži táča
A to táča čirikalo
Pána Krista privítalo
A ja si ho vítan
grajcuarik si pítan
grajciarik mi dajte
zdraví ostávajte
Pamodaj dobro rano!

Polazuvári (Stará Pazova 1966)

Zo Starej Pazovy (dospelý palazuvár)

Vinšujem vám tjeta svjatke
abi sa vám rodili dobre statke
na poli úrod, vo dvore príplod
v zahrade zelja, v chiži veselja
aj vám šeckim dobrouo zdravja!

Z Nadlaku

Ja son malí úd
pítam na rít prút
Kel'avne ma videfajte
a nič mi nedajte
Pánboh daj dobrouo rano!

Zo Starej Pazovy

Ja son malá panna
šecká zacikaná
dajte mi tisicku
nak si kúpin sukničku
Pánboh daj dobrouo rano!

Z Kovačice

Ďakujeme vám za vaše dari
a nebanujte, že zme tu boli
A ti gazda vezni karikáš
ag zme voľačo pochibili
popod nohe nás
Pán Boh daj dobrouo rano !

Pre lepšie pochopenie obsahu a významu toho, čo polazuvári vinšovali, a aké obyčaje a magicko-poverové praktiky dolnozemskej Slováci cez

kračúnske sviatky vykonávali, žiada sa pridať aspoň krátke vysvetlenie. V ľudovej zbožnosti, hlavne v obyčajovej a folklórnej tradícii roľníckej spoločnosti, boli zastúpené značne starobylé, až predkresťanské prejavy pohanského náboženského myslenia európskych národov. Široké zastúpenie mali najmä princípy prosperitnej mágie, čiže želania zdravia a hospodárskych úspechov. Nielen v prejavoch, ktoré spadali do sféry agrárneho kultu, ale aj v prejavoch rodinnej obradovosti, vo folklóre a obyčajoch. Bolo to dané zrejme tým, že myslenie a správanie tohto druhu patrí k najstarším kultúrnym prejavom agrárnej spoločnosti. V životnom slohu sedliaka sa nedala viesť hranica medzi uspokojovaním materiálnych a duchovných potrieb, medzi prácou, obradom a modlitbou. Jedno i druhé bolo neodmysliteľnou súčasťou vedomostnej výbavy týchto ľudí. Nielen práca, ale aj magicko-poverové praktiky v kalendárnych a rodinných obyčajoch boli prostriedkami zabezpečovania každodenného bytia. Išlo o prosperitu zeme – živiteľky, aj o prosperitu človeka v jeho poslaní na tomto svete. No a tie žartovné vinše polazníkov sú dôkazom, že kračúnske sviatky boli naozaj aj chvíľami výnimočnej radosti.

Nedá sa prehliadnuť, že v živote a obyčajoch dolnozemskej Slováci pretrvávajú magické praktiky aj v súčasnosti. Chýrečný maliar a celoživotný sedliak Martin Jonáš bol znalcom nielen života práce Kovačičanov, vedel aj o tom, ako je ich život popretkávaný aj nábožnosťou. Majstrovsky to vyjadril na obraze Husliar v kukuričnom poli. Prezrádza nám, že rituály a myslenie niekdajších sedliakov pretrvali až do dnešných dní. Ani Martin Jonáš nezabudol nič z toho, čo vedeli niekdajší čeladní apkovia, keď v kračúnskom čase posielali malých chlapcov a dievčatká palazovať, aby príbuzným a susedovcom povinšovali do nadchádzajúceho roku „na poliach úrod a v maštali príplod!“ Lebo vedeli, že roľníkovi nestačí iba všetko načas porobiť. Mohli prísť suchá, choroby, či iné zlezby, na ktoré sedliakove sily nestačili. A tak posielali polazníčkov, aby mágiou slova pričarovali zbožné želania. Martin Jonáš to vyriešil tak, že namiesto polazníka poslal husliara, aby magickými tónmi huslí pričaroval zdravie a Božie požehnanie.

Adam Vereš

* 15. november 1883, Stará Pazova
† 2. november 1931, Nový Sad

Slovenský evanjelický kňaz, prvý biskup Slovenskej evanjelickej cirkvi augsburského vyznania v Srbsku.

„Bratia, kto je nepriateľom škôl, je nepriateľom pokroku svojho vlastného národa, je nepriateľom sám sebe!“

140. výročie narodenia ev. farára Adama Vereša

Adam Vereš sa narodil 15. novembra 1883 v Starej Pazove, rodičom Adamovi Verešovi a Márii, rodenej Kiršnerovej. Mal dvoch súrodencov, sestru Idu a mladšieho brata Vladimíra, ktorý sa narodil v roku 1894 a zomrel 1964. Bol lekár, prvý správca zdravotného strediska v Starej Pazove.

Duchovný rast a štúdiá

Prvé tri triedy základnej ľudovej školy navštevoval Adam Vereš v rodisku. Štvrtú triedu absolvoval v sriemskej dedine Ugrinovce, kde jeho otec pôsobil ako notár. Zmaturoval v roku 1902 na osemročnom gymnáziu v Zemúne. Po maturite pokračoval štúdiom na Evanjelickej teologickej fakulte vo Viedni, kde absolvoval tri roky. Štvrtý ročník skončil na Teologickej akadémii uhorskej evanjelickej cirkvi a. v. v Prešporke, dnes Evanjelická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. Počas štúdií vo Viedni sa stretol s presvedčenými Slovákami, akými boli Samuel Zoch, Milan Hlaváč, Igor Dula, Milan Hodža a iní. Organizovali sa v slovenskom akademickom spolku „Národ“, ktorého podpredsedom sa stal Adam Vereš. Vereš bol vynikajúcim znalcom jazykov, okrem nemčiny, ktorú sa naučil počas štúdií vo Viedni, perfektne ovládal srbčinu a chorvátčinu.

V kresťanskom duchu vedená rodina

Adam Vereš bol ženatý s Boženou, rodenou Kopovou, učiteľkou, pochádzajúcou z dediny Hlboké. Neskoršie v zbere v lloku vyučovala deti, konfirmantov a mládež. Mali spolu 5 detí, troch chlapcov a dve dievčatá. Okrem svojich piatich detí si osvojili aj dve sirotky zo sirotinca. Všetky deti vychovávali v duchu evanjelickej zbožnosti a úcte v rodine. Najstarší syn Ivan sa narodil 13. júna 1908 v Gornej Mitropoliji v Bulharsku, bol slovenský evanjelický kňaz v lloku, druhý Vladimír bol taktiež slovenský evanjelický kňaz a senior sriemsky seniorátu SEAVC v Južoslávii a najmladší Milan bol právnik. Dcéry Oľga a Marta boli učiteľky.

Prvá kňazská stanica - slovenský cirkevný zbor v Gornej Mitropoliji

Po skončení štúdií, od roku 1905, pôsobil najprv ako katechét v Starej Pazove. Za kňaza bol ordinovaný 1. novembra 1906 biskupom

Gustavom Scholtzom. Jeho prvým pôsobiskom sa stala Gorna Mitropolija.

Naši rodáci sa krátko po svojom príchode do Bulharska zaoberali myšlienkou pozvať medzi seba kňaza, ktorý by ich po každej stránke dokázal duchovne zaopatriť. V tejto veci, na apel Slovákov, konal sriemsky senior Mikuláš Abaffy, ktorý 17. januára 1905 navštívil Mrtvicu. O rok neskôr v máji už navštívil aj ďalšie dve dediny – Brašljanicu a Gornu Mitropoliju, v ktorých žili Slováci a zisťoval podmienky pre náročnú misijnú prácu. A naozaj, veci sa čoskoro pohli. Už 15. novembra 1906 prišiel medzi našich rodákov vysvätený evanjelický farár Adam Vereš zo Starej Pazovy.

Jeho príchod medzi našich krajanov znamenal významný prelom v ich živote. Na vyššiu úroveň sa dostala nielen práca cirkevného zboru. Nový farár nabádal k novým aktivitám, oživenie vniesol do kultúrnej činnosti, na poli národno-vedomovacom i v oblasti sociálnej. Aj po Verešovom príchode ostali v

Rodičia Adama Vereša a jeho súrodenci Ida a Vladimír
zdroj: prevzaté z Adam Vereš – život a dielo (Dušan Saják, 2016)

Mrtvici a v Brašljanici ľudoví kazatelia, ktorí odbavovali bohoslužby po celý rok, pokiaľ nebol prítomný farár. V Gornej Mitropoliji, matkocirkvi, zase opačne, ľudoví kazatelia vypomáhali v prípade neprítomnosti farára. Všetkým Slovákom sa však veľmi uľavilo, nakoľko nemuseli chodiť ku krstu, alebo sobášu do metodistického kostola v Plevne.

Farár sa so svojou manželkou usadili v Gornej Mitropoliji, najväčšom stredisku bulharských Slovákov. Cirkevný zbor už pred jeho príchodom v tejto najväčšej slovenskej osade vyvíjal obdivuhodnú činnosť, avšak prítomnosť riadneho ev. farára Adama Vereša bola duchovnou vzpruhou pre Slovákov. Nový duchovný pochopil svoje poslanie oveľa širšie ako len plniť si svoje povinnosti v cirkevnom zbore. Dospelých i deti, učil čítať, písať a samozrejme aj náboženstvo. Suploval tým náročnú prácu riadnych učiteľov, ktorí medzi rodákov začali prichádzať oveľa neskôr, po vzniku Československej republiky. Vereš si uvedomoval už od prvopočiatku, a to veľmi intenzívne, že len cez široko chápanú osvetovú prácu, cez vzdelanie, vedie cesta k

hospodárskemu rozmachu, sociálnemu vzostupu a národnému povedomiu.

Adamovi Verešovi vďačíme za založenie Matriky krstených, ktorá je uložená v zbierkovom fonde na Bratislavskom hrade. Z archívnych záznamov *Cirkevnej zápisnice a protokolárnej knihy v Hornej Miropoliji*, ktorá je uložená v Ev. seniorálnom archíve v Turčianskom sv. Martine sa dozvedáme, ako od prvého dňa prebiehalo jeho pôsobenie medzi cirkevníkmi. Zakladal si na veciach nielen cirkevných, ale i národných, čo súviselo aj s vyučovaním detí, ktorého sa ujal, ako sme už vyššie spomínali. Zároveň sa venoval vlastnému vzdelávaniu a dňa 18. októbra 1908 si pýta tri mesiace dovolenky z dôvodu učenia sa maďarského jazyka.

Plodné pôsobenie Adama Vereša sa skončilo v roku 1909 a krajanania boli opäť odkázaní na ľudových kazateľov.

V nemeckom evanjelickom zbore – Krčedín a Beška vo Vojvodine

Po troch rokoch pôsobenia v Gornej Mitropoliji pôsobil od roku 1909 v nemeckom evanjelickom zbore v

Krčedíne. Využil tu svoje výborné znalosti nemeckého jazyka, ktoré získal počas štúdia vo Viedni. V blízkych Slankamenských Vinohradoch, osídlených evanjelickými Slovákami, založil slovenskú ľudovú školu, v ktorej určitý čas aj sám vyučoval. Slovenskú školu s vyučovacím jazykom slovenským založil aj v sriemskom sídle Lug.

Roku 1916 prešiel do neďalekej Bešky, kde taktiež pôsobil ako farár nemeckého evanjelického zboru. Cirkevný zbor v Beške pokladal za „najkrajšiu a najzriadenejšiu nemeckú cirkev“.

Štvrtá kňazská stanica - Ilok

V roku 1921 ako 38 ročný prichádza ako kňaz do chorvátskeho Iloku s celou rodinou. Ilocký zbor bol podobný prvému zboru, v ktorom pôsobil v Gornej Mitropoliji. Bol to zbor malý, približne s počtom 1300 duší a od ostatných zboroch, ktoré pôsobili vo Vojvodine, bol administratívne oddelený. Nemal pevný cirkevný základ, nakoľko Ilok bol rozmanitý z hľadiska národného usporiadania, čo malo vplyv aj na ohrozovanie národnej identity farníkov a mnohí sa cirkevne odcudzili alebo úplne odnárodnili. V tom istom roku bol zvolený za seniora vtedy založeného Sremskeho seniorátu.

Roku 1925 bol zvolený za predsedu novozaloženého Spravujúceho výboru pre všetky evanjelické a. v. cirkvi v novoutvorenom Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov.

Počas pôsobenia v Iloku, dňa 3. januára 1929, bol Adam Vereš menovaný za prvého biskupa Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov (dnes SEAVC v Srbsku) biskupom v slovenskej evanjelickej cirkvi. Inštalovaný bol 18. septembra 1929 v Starej Pazove. Inštalčný čin vykonal biskup Západného dištriktu,

Adam Vereš s manželkou

zdroj: prevzaté z Adam Vereš – život a dielo (Dušan Saják, 2016)

vtedajší predsedajúci biskup Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Dr. Dušan Fajnor.

Slovenský dolnozemskej diplomat a vizionár

Evanjelickí Slováci tvorili v Juhoslávii menšinu nielen početnosťou, ale aj vierovyznaním. V multikultúrnom

štáte dominovalo pravoslávne obyvateľstvo – Srbi, Čiernohorci, Macedónci; rímski katolíci – Chorváti, Slovinci, Taliani, Istrorumuni a moslimovia – Bosniaci, Albánci, Turci. Cirkevné vedenie sa usilovalo, po utvorení Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov, o schválenie svojho najvyššieho zákonného aktu – náboženskú a národnostnú autonómiu a slobodu verejného vyznávania svojho náboženstva v materinskej reči. V tejto veci bol mimoriadne aktívny biskup Adam Vereš, ktorý na konvente Slovenského evanjelického a.v. dištriktu Kráľovstva SCHS usporiadanom 22. septembra 1927 v Novom Sade povedal: „*Ústavu si utvoríme sami, podľa najlepšieho vedomia a svedomia.*“ Ústava bola schválená, po mnohých prekážkach až 24. júna 1932 ako Ústava Slovenskej evanjelicko-kresťanskej augsburského vyznania cirkvi v Kráľovstve Juhoslávii. Adam Vereš, ktorý na Ústave najviac pracoval, sa jej schválenia nedožil.

Počas svojho pôsobenia v Iloku započal výstavbu evanjelického chrámu. Dovtedy odbavoval služby

Adam Vereš v Krčedíne

zdroj: prevzaté z Adam Vereš – život a dielo (Dušan Saják, 2016)

Božie v škole, čo je paradoxne celkom iná situácia, s akou sa stretol počas svojho prvého kňazského pôsobenia v Bulharsku, kde práve modlitebňa spĺňala i funkciu školy. Plán chrámu v Iloku spravil kulpinský rodák p. Michal Harminc, ale i napriek detailne vypracovaným náčrtom interiéru, exteriéru a získaniu potrebného stavebného materiálu nepodarilo sa Verešovi kostol postaviť. K stavbe sa dostalo až v roku 1962. Nie však na tom istom mieste a - „*nie taký aký vysníval. A dokonca postavený bez základných elementov, sakrálneho objektu, ako sú, krstiteľnica, apsida a sakristia*“, píše terajší ev. farár v Iloku Dušák Saják.

Okrem záležitostí cirkevných bol Vereš vizionárom aj v oblasti regionálnej. Ako člen výboru mestského zastupiteľstva v Iloku inicioval výstavbu spojovacieho mostu medzi Ilokom a Báčskou Palankou.

Osobnosť Adama Vereša

Pri písaní o osobnosti Adama Vereša môžeme čerpať len z domnienok, ktoré nadobúdame z jeho článkov do Evanjelického

Adam Vereš a manželka Božena. Deti zľava Milan, Oľga, Vladimír, Marta a Ivan

Zdroj: facebook - Slovenské vysielanie na Rádiu Ilok

Adam Vereš na Solgovom dvore s Iločanmi

Zdroj: facebook - Slovenské vysielanie na Rádiu Ilok

hlásnika, práce či archívnych záznamov, ktoré sú však písané veľmi skromne a vecne. Od krajanov sa nám nezachovali plnohodnotné spomienky, avšak Dušan Saják vo svojom diele zaznamenal niektoré dôležité črty Verešovej osobnosti, ktoré nám poskytujú súvislý pohľad:

„Dodnes sa medzi ľuďom traduje, že jeho kázne boli veľmi zaujímavé, príťažlivé, že kostol bol vždy plný ľudí. Vereš bol vľúdnej, pokojnej povahy, ku každému

prívetivý a vždy dobrej mysle. Na prechádzke po dedine či mestečku sa vedel pristaviť, porozprávať sa, vypočuť, poradiť, dať nádej. Mal rád prírodu, insitne maľoval, rád štepil stromky ale i kvety a vraj zbožňoval prácu s drevom. Spolupracovníci Vereša

obdivovali jeho diplomaciu, s akou vedel riešiť spory.“

Dňa 11. októbra 2004 je zaznamenaný rozhovor s dcérou Martou, ktorá mala v čase rozhovoru 90 rokov a spomína na otca a jeho stále sa usmievajúcu tvár. Na jednej konferencii v zahraničí ho vraj preto označili za „usmievavého biskupa“.

Z vyjadrení iných cirkevných hodnostárov, ktorý s Verešom úzko spolupracovali, je zrejmé, že bol

mimoriadne pracovitý, k povinnostiam sa staval zodpovedne a neustále pracoval na zlepšovaní cirkevných pomerov. Napriek svojim schopnostiam a popularite medzi cirkevníkmi v každom zbore, v ktorom pôsobil, ostal skromný, pohostinný a úprimný.

Tvorivá činnosť

Dielo, ktoré si zasluhuje veľkú pozornosť ešte aj v súčasnej dobe zostavil Vereš a vlastným nákladom vydal pod názvom *Slovenská evanjelická kresťanská cirkev a. v. v kráľovstve juhoslovanskom v slove a v obrazoch*. Kniha vyšla v Báčskom Petrovci roku 1930 z príležitosti 400

Vyzvanie

slovenskej ev. a. v. cirkvi ilockej na všetky cirkvi, na politické obce, na kultúrne spolky, na peňažné ústavy, na duchovenstvo, na učiteľstvo a na jednotlivých kresťanov.

Evanjelická a. v. cirkvi v Iloku, ktorá založená bola 1903 roku, teda pred 25 rokmi, má dnes už 1500 Slovákov evanjelických a. v. viery; má svoje tri školy s vyučovacími rečou slovenskou, v ktorých vyučuje jeden učiteľ Slováka, evanjelick a dve učiteľky isto Slováčky a evanjelické. V týchto školách je vyše 120 slovenských evanjelických detí.

Nášim učiteľom a vodcom pred utvorením samostatnej cirkvi bol vysokovzdelený pán Jozef Malitz; teraz profesor na petrovecskom gymnáziu, ktorý nás nielen vzdelával, ale aj lúboľno posvätoval.

Prvým našim farárom bol v. p. Miloslav Križan, ktorý v rokoch 1903—1905 účinkoval u nás.

Druhým farárom bol od 1905—1920 v. p. Pavol Váňuš.

Do roka sme boli bez farára. Potom sme si jednoducho povolali za slova Božieho kaza-rára. Potom sme si jednoducho povolali za slova Božieho kaza-rára. Potom sme si jednoducho povolali za slova Božieho kaza-rára.

U nás je františkánsky kláštor s krásnym chrámom, ktorý je na druhom mieste v Horvatsku a Slavonii. Najkrajší je biskupský chrám v Đakovce, ktorý vystavil blahej pamäti biskup a veľký Slavian Jozef Jursi Strossmayer. Druhý po ňom je ilocký.

My, Iločania, prirabali sme sa vážne stavať chrám. Ku stavbe tejto chcem obeť všetko čo len môžeme a vieme, aby sme vystavili dôstojný chrám slávy Božej, dôstojný nášho mesta, dôstojný našej cirkvi a slovenského národa, aby nás Slovákov v Juhošlavii dôstojne reprezentoval, lebo plán chrámu spravil náš kulpínsky rodák, p. Michal Hrašinec.

Náš chrám — dľa toho plánu — nebude najväčším, ale iste že bude najkrajším slovenským ev. a. v. chrámom v Juhošlavii.

Prosíme preto všetky naše cirkvi, obce, spolky, duchovenstvo, učiteľstvo a jednotlivcov, aby ste nám pomohli pri tejto stavbe, lebo ešte ani jeden chrám nebol postavený bez pomoci iných.

Chudobných, ktorí nám nemôžu pomôcť peňažnými príspevkami, prosíme, nech sa spojať modlia, aby toto krásne dieło prišlo ku uskutočneniu na slávu Božiu a jasne hlásalo, že ešte nevymlázla zo srdc ľudských viera v Boha, láska k bližnému a nádej na lepší, večný život.

S modlitbou sme rážali toto sväte dieło a veríme, že ti ktorí v Boha dúfajú, nebudú zahanbení.

Nech teda Hospodin žehná naše predsaženie, ktoré má slúžiť Jermu na slávu, našej ev. a. v. cirkvi a nášmu slovenskému národu viac na česť.

Prispievaj, ktorý budú postaven v Evanjelickom Hlásniku, prosíme poslať na:

Ev. a. v. farský úrad Ilok, Sriem, (SHS).
V ILOKU, 2. februára 1929.
V mene ilockej cirkvi: — S bratským pozdravom:

Juraj Kopeček
cirkvny kazateľ

Č. 365/1929.

Toto vyzvanie vrece odporúčam ku laskavému povinnosti všetkým cirkvám, obciam, spolkom, duchovenstvu, učiteľstvu a jednotlivým kresťanom.

V ILOKU, 24. februára 1929.

Ján Slúka
cirkvny dozorca

Adam Vereš
biskup

Biskupský úrad

Pracovňa biskupa Adama Vereša

zdroj: prevzaté z Adam Vereš – život a dielo (Dušan Saják, 2016)

ročného jubilea Augsburského vyznania (predloženého roku 1530 na ríšskom sneme v Augsburgu). Na obsahu knihy sa podieľalo 28 autorov, farárov a seniorov cirkvi. V publikácii je spracovaná história každého zboru a seniorátu od príchodu Slovákov až po rok 1930 a podané sú v nej aj krátke životopisy kňazov a niektorých dozorcov, ktorí v tej dobe pôsobili v zboroch a seniorátoch. Rozsah tejto publikácie a bohatstvo v nej uverejneného materiálu ju na celé desaťročia

predurčilo stať sa prameňom a základným zdrojom poznania nielen cirkevných dejín evanjelických Slovákov vo vojvodinskom prostredí, ale aj dejín slovenských osád vo vtedajšej Juhoslávii.

Známe sú aj Verešove nespočetné články do evanjelických časopisov najmä *Evanjelického hlásnika*, v ktorých sa okrem problematiky cirkvi venoval školskej problematike a organizácii pri osamostatnení evanjelickej cirkvi. Osobitnú pozornosť si zasluhuje jeho tvorba počas biskupského pôsobenia, kedy napísal viacero *Odkazov*, v ktorých sa venuje otázkam národným, ale hlavne sú akýmsi morálnym apelom. Spomínané odkazy boli uverejňované v Evanjelickom hlásnikovi od roku 1929.

Za zmienku určite stojí Verešova prozaická tvorba. Známe sú tri poviedky uverejnené v roku 1921 v Slovenskom kalendári – *Kameň mlčanlivosti*, v ktorej opísal príbeh z bulharského prostredia a vtípnym mravoučným záverom; *Ako sa stal milionárom*; *Krvavá pomsta*.

Vyznamenania a pocty

Od juhoslovanského kráľa Alexandra I. Karađorđevića bol viackrát

vyznamenaný za svoje zásluhy pre prácu v cirkvi. Roku 1922 dostal Rad svätého Sávu 3. stupňa, roku 1929 Rad svätého Sávu 2. stupňa a roku 1930 Rad bieleho orla 5. stupňa.

Ďalej je v Starej Pazove ulica nesúca jeho meno a námestie v lloku, na ktorom sa nachádza slovenský evanjelický kostol s cirkevným domom - *Námestie Adama Vereša* (chorv. *Trg Adama Vereša*). Na cirkevnom dome, v ktorom v čase biskupského pôsobenia Adama Vereša sídlil biskupský úrad, je osadená pamätná tabuľa. Pred domom, na námestí, je umiestnená jeho bronzová busta, ktorú zhotovil umelec Stijepan Periškić z Báču.

Posledné roky

V poslednom období svojho života ochorel Vereš na diabetes a nakazil sa tuberkolózou, čo zapríčinilo jeho predčasnú smrť. Adam Vereš zomrel 2. novembra 1931 v Novom Sade, pochovaný bol 5. novembra 1931 v lloku, kde najdlhšie pôsobil. Nad jeho hrobom kázal senior Gustáv Klobušický. Odobrali sa od neho aj biskup Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku Vladimír Pavel Čobrda a Philipp Popp, biskup Evanjelickej (viacnárrodnostnej, prevažne nemeckej) a. v. cirkvi v Juhoslovanskom kráľovstve.

- Katka -

Pri písaní týchto riadkov sme niektoré pasáže citovali z knihy Dušana Sajáka - Adam Vereš život a dielo

Použité literárne zdroje

Michalko J.: Naší v Bulharsku, Myjava 1936, s. 153 - 154
 Hruboň A., Mičko P.: Slovenskí evanjelici a.v. na Dolnej zemi v rokoch 1938 – 1945. Studia Historica Nitriensia, 2018, s. 347
 Verešová K.: Ústava dlho čakala na schválenie. Hlas ľudu, 2013
 Saják D.: Adam Vereš – život a dielo. Stará Pazova, 2016, s. 17 – 18.
 Vojničová-Feldyová, S. Slovenská evanjelická augsburského vyznania cirkev v Srbsku v slove a v obrazoch — Odkaz minulosti pre budúcnosť evanjelických Slovákov. Nový Sad, 2017.

Bronzová busta na námestí pred cirkevným domom.

Zdroj: kulpin.net

Kultúrne dedičstvo vojvodinských Slovákov v kontexte slovenskej kultúry

Označenie vojvodinskí Slováci je relatívne nový termín: vzťahuje sa na asi 50-tisícovú slovenskú komunitu, ktorá v súčasnosti žije v severnej časti dnešného Srbska a vznikala migračnými pohybmi slovenského obyvateľstva od prvej polovice 18. po začiatok 19. storočia. Táto oblasť do roku 1918 bola súčasťou niekdajšej uhorskej Dolnej zeme a po rozpade Rakúsko-Uhorska sa stala súčasťou novovzniknutého Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov, neskôr Juhoslovanského kráľovstva. V súvislosti s týmto faktom, v odbornej a publicistickej literatúre, ale aj v samotnom fakte sebaidentifikácie tejto slovenskej enklávy nachádzame dvojaké označenie. Ako prvé vnímame označenie dolnozemskí Slováci, ktoré bolo preferované v období pred prevratom a kedy vojvodinskí Slováci boli súčasťou integrujúceho označenia pre Slovákov z územia dnešného juhovýchodného Maďarska (okolie Békešskej Čaby a Slovenského Komlóša), Slovákov z juhozápadného Rumunsku (okolie Nadlaku), vojvodinských Slovákov, ktorí žili v historických uhorských župách a oblastiach Bácsky, Banátu a Srijemu, ako aj slovenskej komunity, ktorá žila na území dnešného Bulharska (táto enkláva sa neskôr formovala ako sekundárna a terciárna migrácia prevažne práve z vyššie uvedených enkláv dolnozemských Slovákov). Druhé časté označenie pre túto enklávu bolo juhoslovanskí Slováci, ktoré vychádzalo z označenia novej štátnej príslušnosti po prevrate. Označenie nového štátneho začlenenia týchto Slovákov vychádza aj z novovzniknutej situácie, ktorá nastala po vojnových konfliktoch na konci 20. storočia, takže v poslednom období sa môžeme stretnúť s označením srbskí Slováci, čo v kontexte samotnej menšiny vyvoláva isté rozpaky a táto enkláva je sama o

sebe skôr pripravená na označenie Slováci v Srbsku. Termín vojvodinskí Slováci vznikol ako regionálne označenie tejto slovenskej komunity v nadväznosti na udalosti z revolučných rokov 1848/1849, keď sa Srbom z oblastí južnouhorskej Dolnej zeme podarilo vybojovať si istú formu politickej a územnej autonómie, ktorá bola označená ako Srbská vojvodina (t. j. vojvodstvo).

Toto historické označenie sa ujalo aj v hovorom jazyku a potvrdené bolo aj novým štátnym usporiadaním v rámci Juhoslávie po druhej svetovej vojne, kedy Vojvodina získala istú územno-politickú samosprávu v rámci Srbskej republiky.

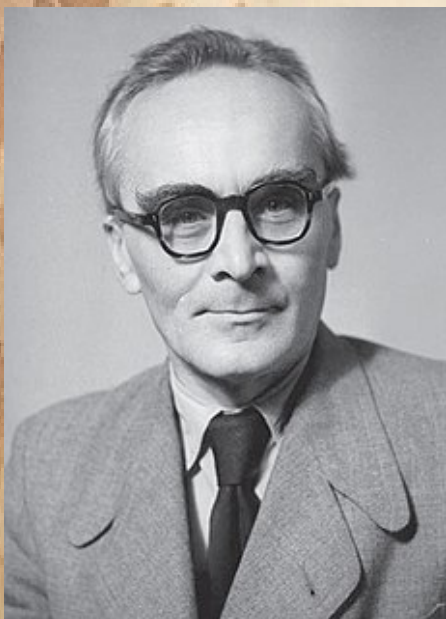
Vojvodinskí Slováci od svojho príchodu na územia, ktoré zostali po oslobodení južných oblastí Uhorska spod tureckej nadvlády na konci 17. storočia vyludnené, sa postupne identifikovali niekoľkými základnými smermi: stále pretrvávalo výrazné národné povedomie o príslušnosti k slovenskej národnej vetve; rovnako tak pretrvávala aj výrazná konfesijná identifikácia s evanjelickou a. v. cirkvou a postupom času sa formovala aj identita regionálnej príslušnosti. To znamená identita, ktorá vychádzala zo špecifického milieua, do ktorého sa dostala táto slovenská národná vetva, identita, ktorá v osobitných podmienkach bola nútená formovať udržateľný pomer medzi tým, čo si so sebou priniesli, ako tradíciu, respektíve dedičstvo, ktorého sa nechceli vzdať, a tým, čo nový životný kontext prinášal ako nové výzvy a situácie, ktoré bolo potrebné riešiť a zaujímať voči nim bytostné a hodnotové stanovisko.

O tomto špecifickom postavení vojvodinských Slovákov, ktoré ale neprestáva byť slovenské už v memorandovom období, písal Leopold Branislav Abafi, keď 20. mája 1861, reagujúc na martinské Memorandum národa slovenského, v Pešťbudínskych vedomostiach

odkazoval:

„Jako je každému dobre známe, okrem tej, čírymi Slovákmí obývanej čiasťky vlasti našej, ktorá sa o nebotyčné Tatry opiera, mnoho tisíc Slovákov od pňa národného odtrhnutých, po celej vlasti Uhorskej roztratených, hned' ako jednotlivé sihotí, zase ako ochodzy, a okolia sa nachodia. Na brehách ryboplodnej Tisy, kráľovského Dunaja, v bohatom Banáte, Bácske, úrodnom Békeši, Sabolči atď. sú osady naše obývané ľudom slovenským. [...] Nezapomnite [...] na potratených nás, ved' sme i my krv a z krve vašej, telo z tela vášho, ratolesti a kvet toho istého, jako vy pňa. Hľadajte [...] spôsob, aby i k nám zora národného uprávnenia zasvitla, aby deň krásny, krásnej opravdivej slobody aj nám svitnúl, [...] tak aby sme sa i my, spoločne s vami z opravdivej národnej slobody úprimne tešili, a dl'a svojich síl na vývinu a blahobytu národa slovenského pracovať mohli.“

Abafiho obava, ktorú vyslovuje v tejto výzve – z pohľadu vojvodinských Slovákov – sa ale naplnila: v úvahách a následných reakciách, apeloach, ponosách, elégiách i túžbach týchto Slovákov zostáva pocit, že „čírymi Slovákmí obývaná“ vlasť, „ktorá sa o nebotyčné Tatry opiera“, na „mnoho tisíc Slovákov od pňa národného odtrhnutých, po celej vlasti Uhorskej roztratených“ zabudla. Keď takmer o sto rokov, po ukončení druhej svetovej vojny, prebiehala repatriácia slovenského obyvateľstva práve z dolnozemských prostredí (medzi nimi aj tých z Juhoslávie) na Slovensko, petrovský rodák, neskôr uznávaný univerzitný profesor Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, slovakista, literárny vedec a teatrológ Dr. Andrej Mráz (1904 – 1964) v bratislavskom vydavateľstve Pravda uverejnil roku 1948 esej *Rozhovory o juhoslovanských Slovákoch*. V nej hned' na začiatku konštatuje:

Andrej Mráz

*28. 11. 1904, Báčsky Petrovec
†29. 5. 1964, Bratislava

Akademik, slovenský literárny a
divadelný historik a kritik. Od roku
1933 šéfredaktor Slovenských
pohľadov.

„Všelijako už dávnejšie usilujem sa šíriť medzi nami vedomosti a záujem o juhoslovanských Slovákov. Zdá sa, že snahy tieto vyznievajú dosť nahlucho. Informácie o dolnozemských Slovákoch tu doma prijímajú sa ako čosi odľahlé, o čo síce možno prejavíť záujem, ale čo je vcelku ľahostajné. Ani literárnoteoretické a literárnohistorické štúdie o našich dejateľoch na Dolnej zemi nevedeli tu doma vzbudiť širší záujem a najmä nechápali sa v pravom význame.“

V Mrázovej eseji ako jedna zo základných línií je snaha poukázať na špecifikum vojvodinských Slovákov, ale aj na ich úprimnú a dominantnú snahu hlásiť sa k slovenskému národnému korpusu:

„...v životnom štýle dolnozemských Slovákov je všeličo odlišné od poriadkov u nás a od našich vlastností. Ale nie podstatnými vecami sa líšia. Druhotnými. No i tak bude potrebné, aby si ich naše prostredie pretvorilo, prispôbilo

sebe, pravda, múdro, aby nepotlačilo v nich to dobré a pozitívne a nenakazilo ich našimi spoločenskými chorobami.“

Mráz hovorí aj o „dobrom a pozitívnom“ u dolnozemských Slovákov, ktorému potenciálne hrozí, že by mohlo byť potlačené a nakazené zo strany „spoločenských chorôb“ v starej vlasti. O aké „spoločenské choroby“ v starej vlasti ide?

Z Mrázovej eseje ako základný dištinkatívny znak medzi Slovákami na Slovensku a vojvodinskými Slovákami vychádza rozličné chápanie príslušnosti k národnému kolektívu: medzivojnová idea jednotného československého národa rezonovala v Československej republike aj po druhej svetovej vojne, ktorá sa ale ostro konfrontovala so slovenskou ideou počas vojnovaj Slovenskej republiky. Konfrontačné pnutie medzi týmito dvoma ideálmi sa podľa Mráza zásadne rozlišuje od národnej idey, ktorá sa formovala v slovenskom vojvodinskom prostredí:

„No žalujme na domácich ľudí... neraz ťa zarazí, hoci tvoj známy [z hociktorej slovenskej stolice] má aj akademický titul, ako málo vedomostí a záujmov snúbi sa v ňom s jeho slovenskosťou. Nie mu je problémom, neznepokojuje ho jej náplň, nevidí ju v jej kolektívnom dosahu a v dialektických premenách, ale veľmi často len v pasívnom prijímaní celkom konvenčných a ustálených predstáv o nacionálnosti, a to špecifickej nacionálnosti slovenskej, ktorá sa sformovala predovšetkým smerom defenzívnym. I dnes ešte na všetky strany vetríme nebezpečenstvá pre svoju slovenskosť.“

Oproti tomu vidí Mráz slovenskosť dolnozemských Slovákov diametrálne inak:

„Tí zo zahraničia živelnejšie sú zainteresovaní o všetko, čo je naše. Netvrdím, že v ich nacionalite, ako ju v dnešnom vývinovom štádiu treba chápať, je všetko pozitívne, naopak, mentalita ľudí, ktorí nežijú vo vlastnom národnom prostredí, má mnoho patologických čŕt, ale k

Ján Sirácky

*29. 5. 1929, Báčsky Petrovec
†28. 10. 1998, Bratislava

Historik a prekladateľ literatúry z
niekoľkých jazykov. Organizoval
kultúrne styky so zahraničnými
Slovákmi.

slovenskosti sa vinú živelnejšie a dramatickejšie, neraz aj sentimentálne, aj exaltovane, aj všelijako inak, no tieto vlastnosti ťažko by bolo odsudzovať, treba ich chápať.“

Rozličnosť chápania slovenskosti je iba jedným z momentov, ktoré si podľa Mráza zasluhujú výskum. Ako iniciačný moment všetkých ďalších výskumov Mráz stavia potrebu historického skúmania nielen vojvodinských, ale aj širšie – zahraničných Slovákov. Serióznejší historický výskum v čase vzniku Mrázovej eseje chýbal:

„Vedomia o historickej kontinuite je medzi nami strašne málo a aj Vajanský v svojej ubolenosti nad nedostatkami Slovákov hovorieval, že my sme azda najzábudlivejší národ na svete. Aký život, také povedomie... Na Slovensku ani táto vec temer nikoho nezaujímala. U iných národov v historickej vede sústavná pozornosť venovala sa kolonizačným pohybom, u nás nie... iba dolnozemskí historizujúci

ochotníci pokúšali sa systematickejšie riešiť dejiny odchodu predkov zo Slovenska a ich udomácnenie sa v novom prostredí, kým vedúca časť slovenských národných dejín veci tieto ak si sem-tam i všimla, tak veľmi marginálne.“

Až o dve desaťročia neskôr sa objavila prvé syntézy profesionálneho historika **Dr. Jána Siráckeho** (pôvodom z Petrovca), ktorý v špecializovanom pracovisku na pôde Matice slovenskej a jej odboru pre zahraničných Slovákov v Bratislave rozvinie systematický výskum tejto problematiky. V publikovaných prácach a prednáškach **Dr. Samuela Čelovského** na Katedre slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade dejiny vojvodinských Slovákov dostanú aj akademický rozmer a vojvodinské prostredie formuje aj ďalších profesionálnych historikov – predovšetkým sú to Petrovčania **Dr. Samuel Jovankovič**, **Mgr. Jaroslav Miklovic** a **Dr. Gabriela Gubová** – ktorí svojimi prácami budú obohacovať a meniť ustálené stereotypy v nazeraní na dejiny tejto enklávy.

Je dôležité ale podotknúť, že aj ich výskumy si nájdu vydavateľa a svoje publikum iba v slovenskom vojvodinskom prostredí – bez ohlasu a referencií na Slovensku. Najväčší ohlas práve v slovenskom dolnozemskej prostredí majú aj výskumy slovenských vedcov zo Slovenska, ktorí výraznú časť svojich výskumov venujú práve slovenskej vojvodinskej a dolnozemskej problematike. Od tých najstarších, ktoré nachádzame v diele Mateja Bela, cez Šafárikove syntézy, až po súčasnosť. Za posledné polstoročie svetlo sveta uzrel rad monografických prác k problematike dolnozemskej a vojvodinských Slovákov, ku ktorým je možné priradiť aj niekoľko nových vedeckých pracovníkov, ktorí svoj výskum zamerali práve na túto tému. K najvýznamnejším takýmto odborníkom môžeme radiť historikov **doc. PaedDr. Miroslava Kmeťa**,

Mapa Vojvodiny

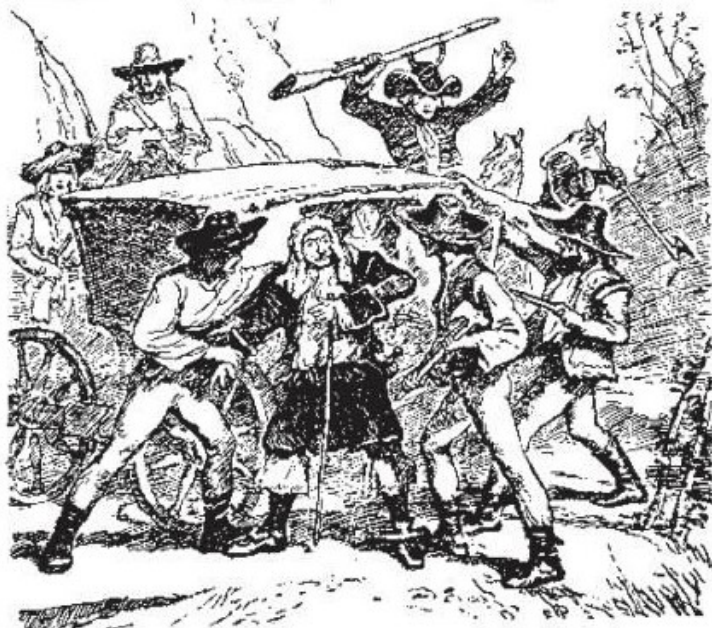
zdroj: <https://www.researchgate.net/publication/352875814>

PhD., doc. PhDr. Petra Mička, **PhD.** a **PhDr. Antona Hruboňa**, **PhD.** z Univerzity Mateja Bela z Banskej Bystrice, **doc. Mgr. Ľuboša Kačírka**, **PhD.** z Univerzity Komenského v Bratislave, **PhDr. Karola Holého**, **PhD.** z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied, ako aj etnológov a kultúrnych antropológov **prof. PhDr. Jaroslava Čukana DrSc.** a **doc. PhDr. Borisa Michalíka**, **PhD.** z Univerzity Konštantína Filozofa z Nitrý, **prof. PhDr. Ladislava Lenovského**, **PhD.** a **doc. PhDr. Katarínu Slobodovú Novákovú**, **PhD.** z Univerzity sv. Cyrila a Metoda z Trnavy atď.

K výraznému obohacovaniu vedeckého kontextu o živote dolnozemskej Slovákov prispelo už desať konferencií, ktoré každoročne organizuje Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Krasku v Nadlaku, slovenskom dolnozemskej mestečku v Rumunsku. Zborníky z týchto konferencií, ktoré boli zamerané na problematiku slovenskej dolnozemskej literatúry, dejín, národopisu, divadla či kultúrnej interakcii dolnozemskej prostredia so slovenskou Dolnou zemou sú vzácnymi príspevkami k

poznaniu týchto slovenských zahraničných enkláv. No znova zostáva ako problém základné metodologické východisko: stále sú to príspevky a informácie, ktoré vznikajú a rezonujú v kontexte dolnozemskej Slovákov. A to, čo je podstatné a čo už formuloval Mráz, že „vedúca časť slovenských národných dejín veci tieto ak si sem-tam i všimla, tak veľmi marginálne“. Ku kultúrnym fenoménom vojvodinských Slovákov je nutné pristupovať z pozícií národného bodu ich reflexie. Len tak v nazeraní na všetky tieto javy ako na prirodzený kontext, teda v nazeraní na fenomény, ktorými sa vzájomne ovplyvňujú, budeme môcť jasnejšie, precíznejšie a vo výraznejšej kauzalite nazerať na to, čo sa dialo na Slovensku – vo všetkých oblastiach kultúry, histórie a pod. Uvediem niekoľko príkladov – začnem s históriou. Posledné historické výskumy spomínaného slovenského vojvodinského historika Jaroslava Miklovica, ktoré urobil vo videnskom Vojenskom archíve, spochybnili desaťročia opakovanú tézu slovenskej historiografie o príčinách sťahovania vojvodinských

TATRA FILM CORPORATION

Jánošík je slovensko-americký film štúdia Tatra Film Corporation a režiséra Jaroslava Siakel'a. Premiéra filmu bola 25. novembra 1921 v Prahe, 1. decembra 1921 v Chicagu a 3. januára 1922 v Žiline.

V roku 1970 priniesol na Slovensko Ján Závodný takmer celý zachovaný film, ktorý 50 rokov opatroval vo svojej chicagskej garáži a venoval ho Slovenskému filmovému ústavu v Bratislave.

Slovákov: v archívne doložených hláseniach slavónskeho generálneho veliteľstva v Osijeku cisársko-kráľovskej rade vo Viedni zo dňa 6. novembra 1770 o slovenských osídlencoch v Starej Pazove sa píše: „Osídlenci sú bohatí ľudia, ktorí so sebou priviedli aj veľa dobytku.“ Tým sa nastavuje iný pohľad na príčiny sťahovania a potláča sa ich sociálny charakter, že zo Slovenska odchádzala iba bedač.

Miklovicove najnovšie objavy z viedenských archívov priniesli na svetlo aj svedectvo o Slovákoch ako o kultúrne vyspelej komunite. Velenie petrovaradínskeho pluku dňa 3. apríla 1773 zaslalo správu veleniu v Osijeku, v ktorom okrem iného o pazovských slovenských osadníkoch informuje:

„Inak, treba im uznať, že sú dobrí, poctiví, pokojní, poriadne vychovávajú svoje deti a učia ich mravným hodnotám, okrem toho sú zdržanliví v stravovaní, čistotní v

domácnosti a v počínaní s dobytkom a jeho pestovaním, sú usilovní a podnikaví. Kvôli tomuto možno od nich očakávať, že budú dobrým a lojálnym vojskom a môžu byť príkladom pre ostatné obyvateľstvo.“

Nové svetlo do poznania dejín vojvodinských Slovákov prináša aj časť uvedeného archívu z obdobia vlády syna Márie Terézie – cisára Jozefa II. Po tom, ako sa k problematike pazovských evanjelických Slovákov vyjadril aj gróf Andrej Hadík, Jozef II. udelil pazovským Slovákom výraznejšie náboženské práva. Dokonca po opätovnom naliehaní Pazovčanov súhlasil s výstavbou kostolnej veže, ktorá bola prvá kostolná veža na evanjelickom chráme vôbec v habsburskej monarchii. Keď dvorná rada namietala proti cisárovmu rozhodnutiu, cisár dňa 4. júla 1786 na margo prípisu dvornej rady napísal:

„Bez ohľadu na tolerančný patent,

ktorý zakazuje nekatolíkom mať zvonice, chcem predsa tejto obci ex specialis (osobitne) toto dovoliť. Jozef II.“

Podobnú situáciu nachádzame aj v ďalších oblastiach kultúry: literatúre, maliarstve, divadelníctve atď. Parciálne informácie o slovenských vojvodinských autoroch v dielach vydaných na Slovensku nachádzame už u Pavla Jozefa Šafárika a posledná syntetizovaná informácia o tomto fenoméne je z pera Dr. Dany Hučkovej v štúdiu *Pojem národná literatúra a jeho interpretačné kontexty*, v ktorej poukázala na špecifiká tohto fenoménu a jej vnútornú časovú a estetickú diferenciaciu. Vo veľkých monografiách o dejinách slovenskej literatúry iba v 3. zväzku dejín slovenskej literatúry – *Cesty slovenskej literatúry druhou polovicou XX. storočia*, ktorú autorsky a editorsky pripravil Viliam Marčok, nachádzame kapitolu o krajanskej literatúre.

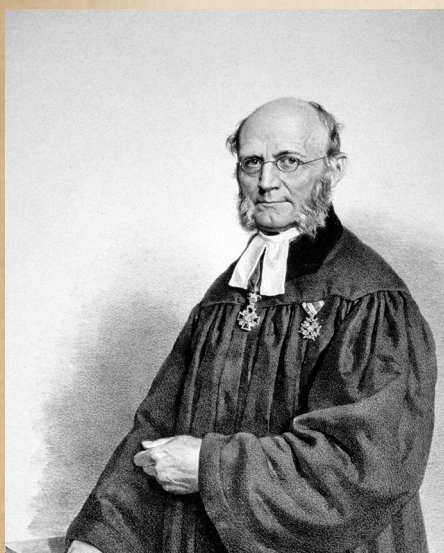
Širšie súvislosti nám takisto zostávajú neznáme, alebo na margo povedomia: napríklad pri Šafárikovi sa obyčajne zvykne hovoriť o jeho riaditeľskom pôsobení na srbskom pravoslávnom gymnáziu v Novom Sade, no už menej sa spomína, alebo sa prehliada, alebo to vôbec ani v širšom kultúrnom kontexte na Slovensku ani nie je známe, že Šafárik je aj jeden zo zakladateľov (popri Jurajovi Rohožovi a Michalovi Godrovi) osvietensko-klasicistickej spoločnosti *Societas slavica*, ktorá bola založená v slovenskej vojvodinskej obci Hložany roku 1829. S podobným nezaujmom v širšom slovenskom kultúrnom kontexte sa stretáme aj pri iných autoroch, ktorí si určite zasluhujú pozornosť. Uvediem niekoľko príkladov:

Román Jánošík slovenského vojvodinského spisovateľa Gustáva Maršalla Petrovského autor napísal po svojom úteku pred uhorskou vrchnosťou do Spojených štátov amerických.

Tento román sa v kontexte dejín

slovenskej literatúry nachádza na okraji záujmu – dokonca až tak, že najčastejšie uniká aj väzba tohto románu na slovenskú kinematografiu. Práve podľa tohto románu bratia Siakelovci natočili prvý slovenský film.

Alebo ďalší príklad. V rokoch tesne po prevrate noviny na Slovensku s oduševnením písali, že slovenský vojvodinský spisovateľ Vladimír Hurban Vladimírov vydal tlačou prvé slovenské operetné libreto pod názvom *Pekná, nová, maľovaná kolíska*. Aj keď sa neskôr ukázalo, že prvé pokusy o slovenskú operetu môžeme hľadať u amerických krajanov, v eufórii národného oslobodenia sa tomuto libretu dostalo nevídanej publicity. Dobové kultúrne prostredie nabádalo slovenských skladateľov k zhudobneniu tohto libreta, čo nakoniec vyústilo až k trom hudobným verziám: v slovenskom vojvodinskom prostredí toto libreto zhudobnil Ján Podhradský, ktorý spolu s najlepšimi slovenskými vojvodinskými hercami, spevákmi a hudobníkmi aj inscenoval túto

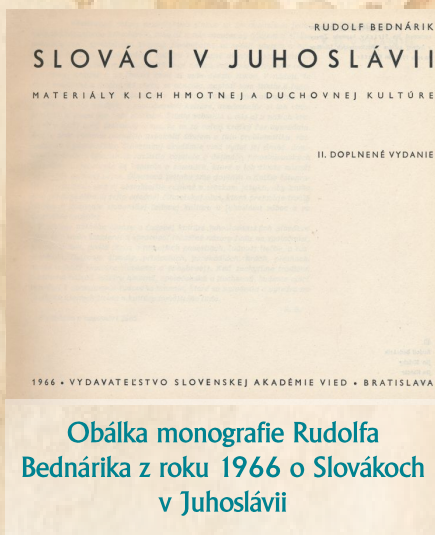

Karol Kuzmány

* 16. 11. 1806, Brezno

† 14. august 1866, Turčianske Teplice

Superintendent ev. cirkvi, významný slovenský spisovateľ a estetik, priekopník slovenskej prekladovej literatúry, spoluzakladateľ a v rokoch 1863 – 1866 podpredseda Matice slovenskej.

Obálka monografie Rudolfa Bednáríka z roku 1966 o Slovákoch v Južoslávii

operetu a prezentoval ju vo svojom prostredí. Autorom druhej hudobnej verzie tejto operety je Anton Cíger. Jeho verzia bola hraná iba raz v Čadci v roku 1935 a v slovenskom vojvodinskom prostredí v Starej Pazove (1984) v pozmenenej orchestrácii. Tretím skladateľom, ktorý zhudobnil Hurbanovo libreto, je slovenský krajan v Spojených štátoch amerických Imrich Janoška. Jeho verziu v roku 1928 naštudoval slovenský krajský literárny krúžok *Národ* a predviedol ju na dvoch predstaveniach v Robotníckej sokolovni v New Yorku. Táto verzia sa hrala ešte aj v Chicagu v roku 1945. S výnimkou uvedenia Cígerovej verzie v Čadci v ochotníckom prostredí nikdy nebola táto opereta inscenovaná na Slovensku a informácie o nej sú skôr záležitosťou kultúrnych kuriozít ako serióznej recepcie. Aj prípad Hurbanovho operetného libreta s istou presvedčivosťou poukazuje, ako málo informácií máme o umení, ktoré vzniká v slovenskom vojvodinskom prostredí a ako málo je ona inkorporovaná do kultúrneho povedomia na Slovensku. Podobne by sa dalo hovoriť aj o Hurbanových operných libretách *Trenčiansky Matúš a Mataj*, ktoré zhudobnil Jozef Rosinský. Tie sa však dočkali svojho profesionálneho uvedenia, no širšie vedomie kultúrneho osvojovania si týchto diel absentuje.

Okrem umeleckých oblastí, kde je evidentná ruptúra osvojovania si informácií o kultúrnom dedičstve

vojvodinských Slovákov v kultúrnom prostredí Slovenska, analogickú situáciu je možné sledovať aj v ďalších oblastiach.

Napríklad v národopisnom prostredí si živo dokážeme predstaviť, aké bohatstvo neobjavených informácií ešte čaká na slovenských etnografov.

Preto až prekvapivo vyznieva, že po monografii Rudolfa Bednáríka *Slováci v Južoslávii* z roku 1966 nevyšla k tejto téme ďalšia väčšia monografická práca. Aj najnovšia veľmi kvalitná a bohato reflektujúca monografická syntéza o vojvodinských Slovákoch z pera **Jána Botíka** *Slováci vo Vojvodine* vyšla iba vo vydavateľstve vojvodinských Slovákov a len ojedinele si nachádza cestu k vedeckej a kultúrnej obci na Slovensku.

Z minuloročného výskumu Ľuboša Kačírka o múzejnej prezentácii národopisných zbierok dolnozemskej Slovákov sa poukazuje, že „jedným zo spôsobov uchovávaní svojich kultúrnych

Michal Milan Harminc

* 7. október 1869 Kulpín

† 5. august 1964, Bratislava

Slovenský architekt, jeden z najaktívnejších. Patril k tzv. „prvej generácii slovenských architektov“. Ako projektant a staviteľ bol činný 65 rokov (1886 – 1951).

Naprojektoval vyše 300 budov v Európe, z toho 171 na Slovensku. Postavil 108 kostolov pre všetky konfesie.

tradícií a etnicity je zakladanie národopisných zbierok a ich múzejná prezentácia ako súčasť pamäťových inštitúcií“.

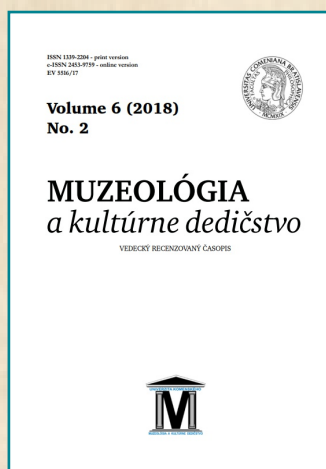
Mnohé vzácne artefakty z týchto národopisných zbierok zostávajú ale iba pre oči a dušu samotných dolnozemskej Slovákov a analogicky k tomuto javu aj najväčšia časť kultúrnych fenoménov vojvodinských Slovákov zostáva neznámym, alebo v lepšom prípade nepreskúmaným poľom pre slovenskú vedeckú a kultúrnu obec. Je pritom ale viac ako samozrejmé, že poznanie kultúry vojvodinských – ale aj ostatných zahraničných Slovákov – nie je len dlh, ktorý má prostredie materského štátu voči svojim národným enklávam, ale aj *conditio sine qua non* na poznanie vlastných dejín a vlastnej kultúry. Vyššie uvedená hložianska *Societas Slavica* nie je iba kuriozita slovenských enklávnych dejín, ale aj významný kameň v kontexte diela najvýznamnejšieho slovenského slavistu Pavla Jozefa Šafárika. Pazovská kostolná veža nie je len epizóda z dejín evanjelikov z južných hraníc strednej Európy, ale aj významným okamihom slovenských národných dejín, rovnako ako aj širšieho kontextu európskych cirkevných dejín. Bez náležitého poznania volieb v kulpínskom volebnom okrese nedokážeme pochopiť ani Karola Kuzmányho, ktorý podpísal dohodu o spoločnom postupe Slovákov a Srbov v tomto okrese, ale ani slovenské politické dejiny, keďže práve na základe tejto dohody boli v Kulpíne za poslancov do uhorského snemu zvolení Viliam Pauliny Tóth a v rokoch 1905 a 1906 Milan Hodža. Bez toho, aby sme preskúmali aj ich vojvodinskú časť osobnosti a tvorby, nedokážeme pochopiť ani celkový profil architekta Michala Milana Harminca, maliara Karola Miloslava Lehotského, prvú slovenskú akademickú maliarku Zuzku Medvedovú či hudobných skladateľov Mikuláša Schneidera-Trnavského a Viliama Fíguša-Bystrého.

Prítomný text si nenárokoval urobiť komplexný prehľad javov kultúrneho dedičstva vojvodinských Slovákov a reflektovať ich miesto v slovenskej kultúre. Na vybraných príkladoch sa poukázalo, ako málo má kultúrny kontext na Slovensku informácií o kultúre Slovákov vo Vojvodine. Poznanie a osvojenie si týchto poznatkov by bolo nielen príspevkom k lepšiemu poznaniu kultúry tejto slovenskej enklávy, ale by prispelo aj k celkovému komplexnejšiemu poznaniu slovenskej kultúry ako takej.

Uzavierať priestor slovenskej kultúry iba do prostredia štátnych hraníc je ochudobňujúcim a skresľujúcim pohľadom.

- Michal Babiak -

Príspevok je prevzatý z vedeckého recenzovaného časopisu **Muzeológia a kultúrne dedičstvo**, 2018, 6:2:121-130

Zoznam prameňov a literatúry

- ANDRUŠKA, Peter (2005). Osobnosti a osobitosti dolnozemskej literatúry. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa.
- BABIÁK, Michal (1988). Vladimír Hurban Vladimírov – tvorca modernej slovenskej drámy. Nový Sad : Obzor.
- BEDNÁRIK, Rudolf (1966). Slováci v Juhoslávii. Bratislava : Slovenská akadémia vied.
- BIELIK, František – SIRÁCKY, Ján – BALÁŽ, Claude (1984). Zahraniční Slováci a národné kultúrne dedičstvo. Martin : Matica slovenská.
- BOTÍK, Ján (2011). Dolnozemskej Slováci. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- BOTÍK, Ján (2016). Slováci vo Vojvodine. Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov.
- BOTÍKOVÁ, Marta (1995). Slováci v zahraničí.

- In: Slovensko. Bratislava : Perfekt, s. 332-371.
- ČELOVSKÝ, Samuel (2011). Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine. Báčsky Petrovec : Miestny odbor Matice slovenskej Báčsky Petrovec.
- HARPÁŇ, Michal (2000). Zápas o identitu. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- HUČKOVÁ, Dana (2013). Pojem národná literatúra a jeho interpretačné kontexty. In: World Literature Studies : časopis pre výskum svetovej literatúry, č. 5 [22], špeciálne číslo, s. 25-33.
- KAČÍREK, Luboš (2017). Múzejná prezentácia národopisných zbierok dolnozemskej Slovákov. In: Národopisné aspekty v kultúre dolnozemskej Slovákov. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, s. 107-114.
- LENOVSKÝ, Ladislav (2016). Naši vo svete – Slováci južne od hranice Slovenska 1. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- LENOVSKÝ, Ladislav (2017). Naši vo svete – Slováci južne od hranice Slovenska 2. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- MARČOK, Viliam a kol. (2004). Dejiny slovenskej literatúry III. Cesty slovenskej literatúry druhou polovicou XX. storočia. Bratislava : Literárne a informačné centrum.
- MIKLOVIC, Jaroslav (2008). Stará Pazova 1769 – 1794. Stará Pazova : Centar za kulturu Kanadem.
- MRÁZ, Andrej (2004). Rozhovory o vojvodinských Slovákoch 1. Báčsky Petrovec : Slovenské vydavateľské centrum.
- ORMIS, Ján V. (2013). Kultúrne snahy Slovákov v Juhoslávii. In: ORMIS, Ján V. Literárno! historická publicistika. Báčsky Petrovec : Slovenské vydavateľské centrum, s. 339-397.
- SIRÁCKY, Ján (1966). Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí. Bratislava : Matica slovenská.
- SIRÁCKY, Ján a kol. (1980). Slováci vo svete 1. Martin : Matica slovenská.
- URSÍNYOVÁ, Terézia (1982). Cesty operety. Bratislava : Opus.
- VEREŠ, Adam (1930). Slovenská evanjelická kresťanská cirkev a. v. v Kráľovstve juhoslovanskom v slove a obrazoch. [Báčsky] Petrovec : Nákladom vlastným.
- VOJNÍČOVÁ FELDYOVÁ, Svetlana (Ed.) (2017). Slovenská evanjelická augsburského vyznania cirkev v Srbsku v slove a obrazoch. Nový Sad : Slovenská evanjelická a. v. cirkev v Srbsku. Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2/2018
- Elektronické pramene:
<http://www.slovackizavod.org.rs/>

S p o m í n a m e n a Z d e n k a F o l ť a n a

10. 11. 1943 - 1. 11. 2022

"Menej rečníť - viac pracovať"

Menej rečníť, viac pracovať bolo celoživotné heslo dvojnásobného richtára Pazovčanov žijúcich na Slovensku, predtým predsedu a v posledných rokoch podpredsedu Spolku Slovákov z Juhoslávie, ale aj člena Spolku Slovákov z Bulharska - Zdenka Folťana. Jeho heslo sa neraz osvedčilo najmä pri organizovaní stretnutí Pazovčanov v Bratislave.

Zdenko sa narodil v Zemúne od otca Michala a matky Jovanky, rodenej Podlavickej. Slovenskú základnú školu zakončil v Starej Pazove, kde sa potom vyučil za elektrikára. Bol veľmi aktívny v T. J. Partizán ako gymnasta - člen asi najlepšieho družstva pazovských gymnastov, do ktorého patrili aj Ján Turan-Role, Vladka Majorský, Ján Filip a iní.

V roku 1965, keď sa presťahoval na Slovensko, s rodinou žil v najpočetnejšej pazovskej enkláve - v Prievoze. Zamestnal sa v Povodí Dunaja ako bagermajster. Tento post neopustil, až kým neodišiel do dôchodku.

Do manželstva vstúpil v roku 1968. Zobral si Alžbetu, rod. Lavrovičovou, ktorej rodičia boli Slováci - repatrianti z Bulharska. S ňou žil vo vzornom manželstve 54 rokov. Mali tri deti: Milana, Petra a Zdenku a dve vnúčatá Rebeku a Patrika, ktorý zdedil športový talent po dedovi a je viacnásobným majstrom a rekordérom v plávaní na Slovensku.

V septembri spolu s ďalším z pazovských richtárov, Vladimírom Kanášom, navštívil svoju milovanú Pazovu. Pri odchode sa s bratancom Jankom Havranom Džáverom lúčili so slovami, že sa asi vidia naposledy. A stalo sa, do slova a do písmena: Džáver zomrel 9. 10. 2022 a Zdenko 1. 11. 2022.

Uverejnené v Pazovskom kalendári 2022

Je ticho po bolesti,
je celkom blízko ku hviezdám.
Pozdravy na stuhách, vyklonené
sviečne

a zopár veršov na rozlúčku.

Taký je akord odchodu,
keď slzy vyplavili klasobranie dní,
keď slovo ešte naposledy zazvoní.
Láska - ako ľahko zapraskali putá,
čo držali nás pevne k zemi,
keď sme sa oddávali kvetom
pre zakvitnutie zajtrajšie.

*Budeme spomínať, chodiť od nikam po nikam,
odmietat pravdu a hľadať jeho dvojníka.
V dvadsaťdvojke sa predsa neodchádza,
v dvadsaťdvojke sa na lúke vonia mláďa
a trhajú kvety svojim dievčatám....
Taká je nádej, láska, taká je viera
v dvadsaťdvojke sa prosím, predsa neumiera.
Len občas sa to príhodi....*

Odišiel nám milovaný vnuk

Stretnutia s tichom majú svoju symboliku, majú svoju dôstojnosť, majú svoju atmosféru. Pozastavíme sa často nad prežitými chvíľami, uložíme ich do pamäti, aby sa v príhodnej chvíli vynárali a dofarbovali nám akurát prechádzajúci život. Počujeme pri tom biť vlastné srdce. Niekedy sa nám ale stáva, že naše srdce bije veľmi nahlas, veľmi rýchlo a v bolestivom tóne. To vtedy, ak na stretnutí s tichom iné srdce už zastalo. Srdce blízkeho človeka. Človeka, ktorého hlas ešte pred chvíľou znel medzi nami, ktorého ruka vítala blízkych a ktorého oči žiarili radosťou nad tvárou vlastného sveta, v ktorom mal všetkých svojich drahých.

Takéto stretnutia s tichom sú najťažšie, lebo ich podstata sa opiera o najväčšiu, ale pri tom aj najpevnejšiu spravodlivosť života. Prichádza vždy v tom najpravejšom čase a nehľadá na stav, spoločenský status, na ročné obdobie, ba ani na vek. Smrť. Odchod na večnosť, odchod do toho najtichšieho ticha. Odchod z miesta, kde bolesť zostáva druhým. Jej veľkosť aj sila je priamo úmerná láske k človeku, ktorý odišiel z časnosti.

Je nám ľúto, slzy i povzdychy nás opúšťajú a narovnávajú stav v žialiacej duši.

Vyvolávajú ich spomienky. Splývajú nám roky, miešajú sa farby, ale jediné, čo zostáva silné, je pocit. Pocit a my, pocit a on. On, ktorý odišiel. Jeho meno je Jakub Bobro.

Bol synom, bratom, vnukom, priateľom a veľmi dobrým človekom. Aký bol teda jeho život, aké obrazy, aké skutočnosti sa vyjavia pri spomienkach na neho, pri tichom hĺbaní v predstavách jeho najbližším?

NAČÚVAJTE JEHO PRÍBEH

Jakub Bobro sa narodil 9. februára 2001 v Bratislave ako prvorodené dieťa rodičom Dane a Petrovi Bobrovcom.

Detstvo, jeho radosti, starosti, tajomstvá a výmysly Jakubko prežil v rodnej Bratislave. Bolo to do veku 14 rokov. Už vo veľmi útlom detstve, teda keď mal 4 roky,

veľmi miloval knižky a dokázal celé hodiny rozprávať o dinosauroch, o ktorých sa naučil celú encyklopédiu. Od raného detstva sa venoval hraniu futbalu aj tenisu. Týmto športom obetoval svoj čas i počas štúdia na základnej, ale aj na strednej škole.

Miloval spoločne strávený čas so svojimi sestrami a chvíľami si ich samozrejme poriadne doberal. Bol veľmi šikovný, milý a pozorný chlapec. Disponoval veľkým zmyslom pre humor, ktorým vedel všetkých okolo seba poriadne rozosmiať a to aj v ťažkých, či menej príjemných chvíľach, ktoré život občas priniesol.

Svoje schopnosti mimoriadne nadaného dieťaťa si upevňoval aj kvalitným vzdelávaním a to už na základnej škole pre tieto deti a neskôr pokračoval na Gymnázium pre mimoriadne nadané deti (SPMNDAG) a potom aj na English International School (EISB) v Bratislave.

Mal veľmi dobré matematické myslenie a na poslednej menovanej strednej škole (EISB) reprezentoval Slovensko v roku 2014/2015 na Svetovej Mental Math súťaži tzv. SuperTmatik v Portugalsku. Umiestnil sa na piatom mieste na svete, vo svojej kategórii.

Už počas základnej školy sa však rozhodol venovať svoj život tenisu a športovej žurnalistike. Mal neuveriteľné znalosti a štatistické vedomosti ohľadom tenisu aj iných

športov, čo mu vždy prišlo ako samozrejme, a hocikedy nás nimi dokázal zaskočiť a ohúriť.

V roku 2017 bol Jakub prvý v histórii akreditovaný ako juniorsky novinár na tenisovom turnaji v Delray Beach Open a neskôr v roku 2018

vynikajúcim žurnalistom.

Pevnú hodnotu jeho životu určoval veľmi silný a pekný vzťah s rodinou, rodičmi i so sestrami.

Je ťažké hovoriť o ňom v minulom čase.

Jakub už nie je medzi nami. V kalendári sa písal 13. august 2023. V

už ako plnohodnotne akreditovaný novinár na tenisovom turnaji Newport Beach Open.

V roku 2019 ukončil stredoškolské vzdelanie v Kalifornii na Aliso Niguel High, kde popri štúdiu aktívne hral tenis a venoval sa žurnalistike i divadlu.

Počas tohto obdobia napísal stovky publikovaných článkov o tenise, futbale a hokeji na rôznych internetových portáloch Ubitennis a Vavel.

S veľkou láskou a radosťou si spomínal aj na svoje divadelné vystúpenia, ako Cyrano de Bergerac (2017) a Alica v krajine zázrakov (2018).

V škótskom Glasgowe, na tamojšej univerzite, študoval štyri roky žurnalistiku, ale túto už žiaľ nikdy nedokončí.

Po jej ukončení mal v pláne ísť študovať športovú žurnalistiku do USA na univerzitu do Arizony .

Počas svojho štúdia vytvoril a zanechal za sebou viac ako 250 publikovaných článkov na portáli Last Word on Sports, pre ktorý pracoval počas štúdia posledných 6 rokov a tento rok bol povýšený na editora. Tiež nahral a moderoval veľké množstvo podcastov.

Jakub bol veľmi mierumilovný a odsudzoval každú formu násilia.

Rodina strávila spoločne každú možnú chvíľu. V lete i na Vianoce Jakub vždy cestoval k rodičom do USA. V Spojených štátoch rodina s obľubou spolu cestovala do národných parkov, do zábavných parkov, ale aj navštevovala koncerty.

Jakub s rodinou rád chodil na športové zápasy amerického futbalu a hokeja.

Bol neoblomným fanúšikom FC Spurs - Tottenham a nikdy nezmeškal možnosť, aby si pozrel zápas aj s fanúškami klubu v Kalifornii, hoci aj v skorých ranných hodinách.

Vracal sa pravidelne na Slovensko. Bolo mu milé a vzácne stretnúť rodinu a tiež kamarátov zo základnej a strednej školy. Každoročne chodili vedno na chatu do prírody a na hudobné festivaly.

Všetky jeho cnosti, nadanie a kumšt mu dávali nádej byť

ten deň, nadržanom, zostúpilo na jeho oči tiché prítmие a srdce vydalo poslednú ozvenu pre živý svet. Prešiel bránou večnosti, kam sa ide iba jedným smerom. Kniha jeho života je od tej chvíle dopísaná, nie však zavretá, nie je prečítaná. Stáva sa pokladom spomienok jeho blízkych, ktorí si v nej môžu listovať a dofarbovať časom blednúce spomienky.

Človek počas svojho života sníva nespočetne veľa snov. Niektoré sa mu splnia a prežije ich, iné zostávajú v mystike života ako večný ťahúň mysle. A potom sa čas naplní a prichádza večný sen. Ten svoj už sníva aj Jakub Bobro.

Češť jeho pamiatke!

*Nepátraj čo bude potom,
nehľad' na svet s nechutou,
kto sa zmieril so životom,
zmieri sa aj so smrťou.*

*Spomienka ťa občas vzkriesi
občas trochu stíši bôľ
nenariekaj, že už nie si
radšej buď rád že si bol.*

*Neplač ak ti srdce zmäklo
nad životom prežitým.
Nebol to raj ani peklo,
ale niečo medzitým.*

(Milan Lasica)

- Starí rodičia František Sobek a
Zoja Sobeková, rod. Martineková -

(Výber zo smútočnej reči Ing. Jána Cígera - Mädokýš-media)

KAMENĽ MLČANLIVOSTI

Obrázok z bulharského života

Autor Adam Vereš

Prevzaté z monografie Dušana Sajáka *Adam Vereš život a dielo*

Pop Kršto je už desať rokov farárom v Peserove, ale ešte ani jeden jeho cirkevník nepominul Vratcu, aby nešiel k vladykovi (biskupovi) žalovať na pop Kršto. Keď niekto mal prácu v Sofii, alebo keď išiel daktořy do Vratce navštíviť syna vojaka, to nikdy nezabudol ísť ku vladykovi. Chudák pop Kršto! Všetci naňho žalujú, že je veľmi prísny, že hreší cirkevníkov. Prosia Pesrovčania vladyku, aby preložil pop Kršto inám a im dal druhého popa, lebo že ľud už ani do kostola nechodí, myslia si, že snád' týmto spôsobom odvrátia pop Kršto od tej prísnosti, ale všetko darmo: kam diaľ, tým horšie.

Dávno sa už zberá vladyka, že nebude viacej písomne napomínať pop Kršto, ale že príde osobne so svojim sekretárom do Peserova a ak sa presvedčí o pravdivosti žalôb, vtedy bude rýchlo hotový s pop Krštom.

Svitol deň. Práve bol pondelok, keď pri raňajkách povie vladyka svojmu sekretárovi:

„Mirone, zajtra ideme do Plevna, kde mám tiež trochu práce a kde prenocujeme, a napozajtra ráno pôjdeme do Peserova, nech raz urobím poriadok a koniec tým ustavičným žalobám. Chcem sa na vlastné oči presvedčiť, čo je to za človeka ten pop Kršto.

Pop Kršto, pilný človek a ináč kňaz na svojom mieste, t. j. dosť dobrý. Mal dobrý hlas, čisto sa nosil po ulici a nikto ho nikdy nevidel opitého. Čo sa jeho služby týka, to on bol svedomitý a vykonával služby tak, ako to bolo predpísané. On vykonával v sobotu večiereň a nie ako druhí, čo len dali zvoníť, ale večiereň nikdy nevykonali. Ráno v nedeľu mal aj modlitby aj služby Božie, totiž modlitbu ráno o piatej a služby Božie o desiatej. Iní si tieto dve funkcie spojili, odbavili to všetko včas ráno, keď druhí ešte spali, a potom išli po práci. Koľko rás si mohol vidieť, že farár mláti zbožie alebo mrví kukuricu v nedeľu a druhí za jeho príkladom pracovali tiež. Nuž takíto farári ani svetu slova nepovedali, ani svet im.

Pop Kršto ale nebol z tých kláštorských učeníkov, ktorí boli v kostole kňazi a vonku ľudia, alebo v kostole svätí a vonku hriešni. Pop Kršto bol všade rovný, aký v kostole, taký aj vonku. Prísny! On trestal, hrešil, karhal, napomínal, ako kde bolo potrebné. Kázal prísne, a že v kázni vylíčil chyby svojich Peserovčanov, to sa im nepáčilo. Keby oni aspoň niečo o ňom vedeli, nuž by mu to aj na ulici vykričali, ale že nič zlého nevedeli o ňom, o žiadnej chybe, vtedy ho každodenne obžalovali u vladyku. Bol prísny, to sa musí uznať a zvláštne naproti svojim Peserovčanom, lebo už nemohol znášať chyby a

detské hlúposti, ktoré vystrájajú jeho farníci.

Dnes ráno vstal v čas, ako vždy. Sluhu nemal, nuž všetko musel robiť sám. Vyhnať byvolu na češmu (studňu) napojiť. Kravy podojil a vyhnať na ulicu pred kraviara. Zvršil už všetko, lebo v letný čas, nemal mnoho práce s byvolmi; tí si ľahli do bahniska a ležali tam až do obeda, na obed prišli domov a poobede zase sa zavalili do bahniska tak, že im len hlavy bolo vidieť a ostali tam až pozde do večera. Preto aj pop Kršto mal ten statok tak rád, lebo nemal ostudy s ním. Dokončiac prácu šiel dnu, umyť a obliecť sa a už sa chcel pobrať do dediny, ako je to obyčaj, čiernu kávu si vypiť v kaviarni. Tu odrazu otvorila sa dvere a vstúpi zvonár Diko a hneď z dvier volá:

„Dedo popo, ponáhľaj sa do kostola, tam ťa čakajú dvaja popovia, jeden starší a druhí mladší, ale neviem odkiaľ sú.“

„Dobre, dobre - odvetil pop Kršto, vzal kľúč od kostola a ponáhľal sa von. Keď sa priblížil, videl na ulici stať hyntov, pomyslel si hneď: Počkaj toto nebudú susední farári, ktorí len na koňoch jazdia. To by mohlo byť aj niečo inšie.

A vskutku aj bolo. Keď vstúpil do cirkevného dvora, hneď poznal vladyku, ktorého pred dvoma rokmi videl pri slávnostiach v Plevne. Poklonil sa mu slovami.

„Dobro došiel, otče vladyko!“

„Poznáš ma pop Kršto?“

„Poznám, otče vladyko!“

Pop Kršto bozkal vladykovi ruku, a hneď otvoril kostol, kde sa mali prv spolu pomodliť. Po modlitbe sa poobzerá vladyka po kostole a poneváč boli celkom sami, začal hovoriť, obrátiac sa k pop Krštovi:

„Pop Kršto! My sme dnes prišli v tvojej veci. Už nemôžem počúvať tie mnohé žaloby a ponosy proti tebe. Už musím raz tomu spraviť koniec a stane sa podľa spravodlivosti. Kto je tým žalobám príčina, ten bude aj následky znášať. Ja myslím, že tí ľudia len darmo nežalujú na teba. Veď neprišiel len jeden ku mne, ale tieto posledné časy už jeden druhému kľučku podávajú, a len žaloba za žalobou na teba.“

„Nie som, otče vladyko, nie som ja vinný. Ľud je planý, poverčivý, sprostý, hnevá ma a ja ho musím hrešiť. Už som nie vstave ľahostajne sa dívať na tie hlúposti, ktoré vystrája.“

„Nie tak pop Kršto. My kňazi sa musíme sami skúšať a zdržiavať od hnevu. Veď čo že bude ľud robiť, keď mu

my dobrým príkladom nebudeme predchádzať. A keď je nie ináč, teda urob tak, ako naši starí robievali: keď sa hnevali, vtedy si nabrali do úst kamienky, vieš, tie kamienky mlčanlivosti, a keď mali plné ústa, vtedy nemohli hrešiť a zlorečiť. Vidíš pop Kršto, takúto radu môžem aj tebe dať. Probuj a presvedčíš sa, že sa neprenáhliš. Veď ty dobre vieš, že sú ľudia neučení, slabí a od nich nemôžeš všetko žiadať, čo by si žiadal od vzdelaných."

„Nikdy by som sa nehneval, keby boli sprostí, ale že sú polodiví. Učím to a učím, a ani čo by som palicou mlátil, nenechajú to, potvory.“

„Nie tak, nie tak, pop Kršto! Vidíš, teraz sme v chráme Božom a ty sa tak rozčuľuješ a hneváš a ani ľudí tuná nieto. Čože ty musíš robiť, keď si sám s nimi na ulici? Vidím, že tí ľudia nie darmo žalujú na teba. Bude to akiste ľud dobrý, ale ty si človek náruživý, hnevlivý a vyhrešíš človeka za nič a prenič. Čo kto robí, sebe robí. Pop Kršto, ja ti pomôcť nemôžem. Čo si si navaril, to musíš aj zjesť. Prišiel som dnes sem do Peserova vec vyriešiť. Chcem na vlastné oči vidieť a na vlastné uši počuť, čo sa tu deje. Pôjdem teraz sám po dedine, aby som počul z domu do domu, čo majú ľudia proti tebe, a pôjdeš aj ty, aby si počul, čo sa všetko na teba žaluje. Tu si pozri tento hárok, tu sú popísaní všetci tí, ktorí, už na teba žalovali. Môžeme ísť! Ale ťa upomínam, aby si v mojej prítomnosti so žiadnym farníkom ani slova neprehovoril. Vezmi že si niekoľko kamienkov do úst, snáď sa predsa len zdržíš, aby si ticho mohol vypočuť všetky žaloby proti tebe.“

Pop Kršto poslúchol otca vladyku. Vzal niekoľko kamienkov do úst a kráčal ticho vedľa neho Sekretár Miron neprehovoril ani slova len pokrútil hlavou, mysliac si: Predsa je len pop Kršto vinný, keďže je taký náruživý. Veď je ľud všade dobrý, tichý, keď vidí nejakého pána, hneď sa pokloní, každý pokorne a skúsene sa zhovára. Diví sa mi, že pop Kršto vo svojom písomnom ospravedlnení vždy nariekal, že je ľud surový, že si z každého robí posmechy a zvlášť z kňazov a všetko mu len k povere slúži; že keď postretnú kňaza na ceste, nebudú šťastní, a aby nešťastia od seba odstránili, hneď sa chytajú za ľavé koleno. Kde by to bolo možné? Či by to naši pravoslávni Peserovčania boli vstave?

Bez slova, s veľkým zadivením sa poberá sekretár na pravom boku otca vladyku vo zvedavosti, ako sa len to vyšetovanie pre pop Kršto skončí.

Ako čo by niekto zatrúbil po dedine, celá obec už vedela, že prišiel vladyka a že zhodí pop Kršto. Túto radosť, "všemu ľudu" peserovskému oznámil sám pop Kršto kostolník Diko i nastala radosť všade.

Idúc takto vladyka s tými dvoma, prišiel len k prvej uličke a hneď sa ozve výkrik:

„Otče vladyko, otče vladyko!“

Kričali deti, ale deti nebolo vidno. Len čo sa obrátil, už sa zase ozvalo:

„Otče vladyko, otče vladyko!“

„Kdeže nás to volajú? Tí, určite budú mať niečo proti pop Krstovi, keď nás volajú.“

Pop Kršto majúc kamienky v ústach nehovoril nič, len prstom ukázal na zemník, (dom do zeme vykopaný), ktorý bolo sotva vidieť od veľkých kopov, ktoré stály okolo neho.

Obišli okolo uhla a už stáli pred bránou, ktorá viedla do dvora. Zastali si pred bránou, lebo je to už starý zvyk, že hospodár zavedie svojich hostí dnu, do svojho domu.

Nuž, ale po druhé, je aj v Bulharsku platné to nitrianske príslovie:

"Dondzite k nám, budete li moci."

Aj do bulharského dvora nie je možné každému vojsť, keďže v každom dome sa nachodí päť do desať, a ešte viac psov. Aj pre túto príčinu si títo traja zastali a volali na domácich, ale kde nič tu nič. Ani živá duša sa neukázala. Naposledy povie vladyka ku Mironovi sekretárovi:

„Mirone, vojdí dnu a spýtaj sa, prečo nás volali. Veď vidíš, že nik nie je doma. Chlapci snáď niekam odišli. Deti, ktoré nás volali sa poschovávali, lebo vieš, deti sú deti, boja sa, keď vidia cudzieho človeka a ženy sa tak isto hanbia vyjsť. Nuž choď dnu a vyvolaj ich.“

Potom obrátil sa k popovi:

„Hľa, vidíš, pop Kršto, žaluješ na svojich farníkov, že sú polodiví a čo ja viem, a vidíš, že sa hanbia len z domu von vyjsť a zhovárať sa s človekom.“

Miron odišiel ku zemníku, za pätami mu šli vladyka a pop Kršto. Len čo si zastali ku dverám už vychodili aj ženy s úsmevom. Vítajú vladyku:

„Dobro došiel, otče vladyko!“

Bozkávajú mu ruky a on tiež natešený odpovedá:

„Dobro zavardio! Akože, akože sa máte, moji dobrí veriaci? Čože ste ma volali? Iste máte nejakú žalobu proti pop Krštovi? Len povedzte, čo vám na srdci leží a ja už vyplním vašu žiadosť.“

„Ale nie, otče vladyko. Veď mi nemáme žiadnu žalobu proti pop Krštovi. Pop Kršto je dobrý človek.“

„Nuž prečo ste ma teda volali, keď so mnou nič nechcete?“

„Vieš, otče vladyko, my sme teraz práve nasádzali sličky a my veríme, keď sa sličky nasádzajú, "ošudiť" kňaza, vtedy sa dobre liahnu a tak sme si mysleli, že keď "ošudíme", oklameme ešte teba, otče vladyko, vtedy sa nám už dozaista všetky vyliahnu.“

„Vypľuj tie kamienky, a káraj ten ľud aj naďalej!“ ozval sa hnevivo vladyka ku popovi Krštovi.

Potom podajúc mu ruku, sadol si so svojím sekretárom na hyntov a odišiel z Peserova. Pop Kršto so spokojným úsmevom hľadel za ním.

O sánkovačke (napísala Mária Jančová)

Boli vianočné prázdniny. V kúte izby voňala vianočná jedlička s jabĺčkami a pozlátkovanými orechmi. Na oblok namaľoval mráz cez noc listy a veľikánske kvety. Chlapec s dievčatom si vydýchali teplým dychom do nich krúžky a dávali sa cez ne von. A vonku bolo krásne! Všetko bolo pokryté striebornou inováťou a jagalo sa v slnci ako zlato. Do izby vbehol chlapcov kamarát Janko.

„Ideme sa sánkovať!“ volal rovno z dvier.

„A vezmete aj mňa?“ prosilo dievčatko. „Pravdaže, ak len nebudeš plakať, keď sa vyvalíme!“

„Nebudem, nebudem!“ radovalo sa dievčatko.

Obuli si nové papučky a mama ešte zababušila divačatko do vlniaka, že mu len nos trčal, a prikazovala im:

„Ale nie, aby ste vystrájali!“

Chlapci veru nepočúvali, schytili sánky s dievčatom a hybaj! Bežali do poľa za dedinu.

Vyšli vysoko-vysoko na samý laz.

„A teraz sa pustíme!“ povedal Janko, sadol si pred dievčatko a chytil motúzy zo sánok ako liace z koní.

Fiú! Leteli ako vietor dolu lazom.

Keď už zastávali, Janko naraz zapriečil a bác! Vykopľci sa do snehu.

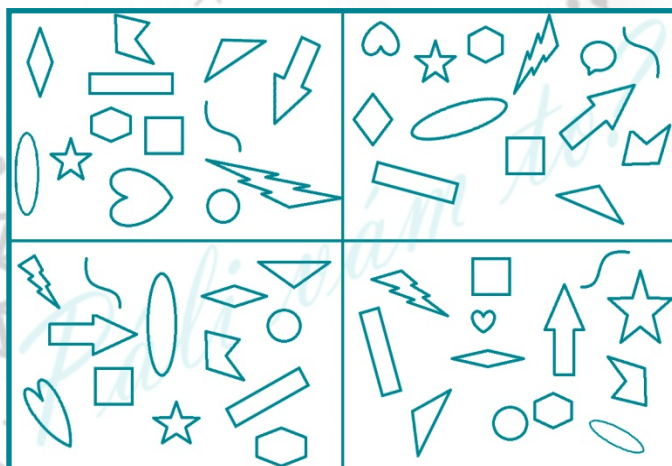
Všetci sa smiali, keď sa pozbierali zo zeme. Aj dievčatko. Hoci, trošku sa predsa naľakalo, keď sa tak naraz vyvalili do snehu.

Ilustrovala: Helenka Koňariková (8 rokov)

Nájdí 10 rozdielov

Ktorý obrázok je iný?

Ktoré znamienka treba vložiť medzi číslice, aby sa výsledok rovnal 6?

$$777 = 6$$

**Veselé Vianoce
a šťastný nový
rok**

Čo je to?

Zvoní, zvoní bim-bam-bom
rozveselí celý dom.
Cez vianočný čas,
má nevšedný hlas.

(zvoneček)

Čo je to?

Rozvoňali celý dom,
škoricou aj medom,
malé hnedé kolieska,
s bielučičkým snehom.

(perníčky)

Spolok Slovákov z Maďarska pri príležitosti 25. výročia založenia spolku zorganizoval kultúrno-spoločenské stretnutie

„DRŽME SPOLU NIELEN KOREŇMI..“

Oslavy venované 25. výročiu založenia Spolku Slovákov z Maďarska boli konané vo zvláštnej atmosfére. Pred rokom, dňa 22. októbra 2022 nás navždy opustili zakladatelia Spolku Slovákov z Maďarska, PaedDr. Anna Piláriková a len niekoľko dní pred ňou aj jej manžel Mgr. Ján Pilárik. Ich mená zostanú navždy spojené s neúnavnou podporou a prácou pre Spolok. Minútu ticha účastníci prejavili úctu, rešpekt a česť ich pamiatke.

Predsedička Spolku RNDr. Eva Kmeťová privítala všetkých prítomných a v úvodnom slove povedala:

„Pri dnešnej príležitosti vás srdečne vítam na dnešnej spomienkovej slávnosti, pri príležitosti 25. výročia založenia SSM. Oceňujeme, že nezabúdate na prejav úcty a vďaky našim predkom a svojou prítomnosťou na dnešnej slávnosti, demonštrujete pocit príslušnosti k sebe a k svojim predkom. Práve láska k rodisku a k svojim predkom oslovila pred viac ako štvrtstoročím rodákov z Dolnej zeme, boli to: Dr. Anna Piláriková z Galanty, Štefan Urban z Komárna a traja z Bratislavy Dr. Štefan Major, Ing. Michal Hronec a Dr. Michal Korim. Boli to nepochybne osobnosti, ktoré svojou snahou a konkrétnymi činmi naplnili túžby a hlboký cit národnej príslušnosti a identity, hlásiac sa ku koreňom

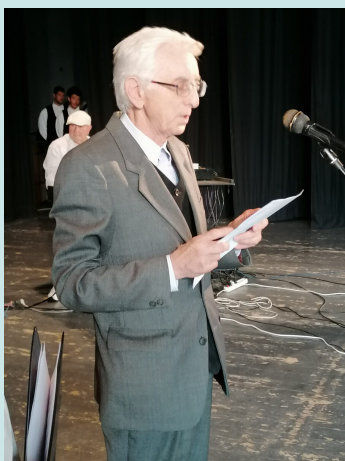
svojich predkov. S mimoriadnou vďačnosťou dnes využívame príležitosť, aby sme prejavili úctu a vďaku za ich tvorivú prácu, ktorú vykonali a zanechali nám prostredníctvom nášho Spolku“.

Na oslave 25. výročia boli prítomní hostia - primátor mesta Galanta Peter Kolek, predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbeta Hollerová Račková, predseda Únie slovenských organizácií v Maďarsku a podpredseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku František Zelman, predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska Katarína Koňariková, predseda Spolku Slovákov z Juhoslávie Samuel Jovankovič, predseda Spolku Slovákov z Rumunska Rudolf Hajduk, predseda Občianskeho združenia pre genealogický výskum dolnozemskej Slovákov Ľubomír Kmeť, dlhoročný podporovateľ spolku Ing. Jozef Barcaj.

Nemôžeme zastaviť čas, ani vrátiť minulosť, ale môžeme pohliadit' spomienky...“

... znie slogan dnešných dní

Spomienky na chvíle dávno zanesené prachom na fotkách, ale aj na prácu, tak ako ju prežívali naši ľudia zo Spolku Slovákov z Maďarska počas jeho 25 ročného pôsobenia, priblížil človek na to

Príhovor predsedu Spolku Slovákov z Juhoslávie Samuela Jovankoviča

najpovolanejší. Krátky prierez činnosťou, ale aj to, ako rástla chuť a odhodlanie spoznávať „KORENE NAŠICH PREDKOV“, čo všetko sa s tým spájalo a kde sme sa ako Spolok ocitli, predniesol podpredseda Ing. Michal Hronec, ktorý nielenže stál pri jeho zrode, ale je jeho pilierom dodnes.

S príhovorami vystúpili

Mamovka”. Pre verejnosť bol vykonaný „krst“ nových dvoch publikácií Spolku Slovákov od autora Ing. Michala Hronca:

„ČASŤ HISTÓRIE SLOVENSKEHO KOMLÓŠA O KTOREJ HISTORICI MÁLO PÍSALI“

„KOREŠPONDENCIA NÁRODNÝCH BUDITEĽOV“

Predsedníčka Eva Kmeťová s podpredsedom Michalom Hroncom

hostia a v ďalšom zatancoval tanečný folklórny súbor „KOMLÓŠ“ zo Slovenského Komlóša.

Verejné poďakovanie a ocenenie bolo udelené PaedDr. Anne Pilárikovej a Mgr. Jánovi Pilárikovi – „in memoriam“, Ing. Michalovi Hroncovi, Ing. Pavlovi

Badovi, Márii

Urbanovej, Kataríne

Fučíkovej, Ing.

Jozefovi Barcajovi,

Mgr. Michali

Kožuchovi, PhD.,

Mgr. Jurajovi Majovi,

PhD., Slovákom v

Maďarsku: Alžbete

Hollerovej-Račkovej,

Františkovi Zelmanovi

a Zuzane Laukovej.

Ocenenie obdržalo aj

mesto Galanta,

ktorého bývalý, ale aj

súčasný primátor, pán

Mgr. Peter Kolek,

spolu s poslancami

mestského

zastupiteľstva

podporovali naše

projekty, Dom Matice

Slovenskej v Galante,

Občianske združenie

pre genealogický

prieskum

dolnozemských

Slovákov a Občianske

združenie „Apovka

Z Komlóša nám prišli napiecť dolnozemsú špecialitu “ kvasienke” - pani Venerčanová s manželom a pani Bacovská.

Účastníci 25. výročia založenia Spolku Slovákov z Maďarska Galanta, 2023

Verejné poďakovanie a oceňovanie
Zľava: primátor mesta Galanta Peter Kotek, Ing. Michal Hronec, Ing. Pavol Bada, za PaedDr. Annu Pilárikovú a Mgr. Jánovi Pilárikovi – „in memoriam“ prevzala dcéra Alexandra a Márienka Urbanová

V sprievodnom programe za Združenie pre genealogický výskum dolnozemských Slovákov Karol Rebro a Zlatica Domanovská vytvorili pre prítomných záujemcov vyše 30 rodokmeňov.

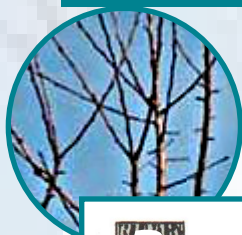
Oslavy 25. výročia založenia Spolku pokračovali prípitkom, spoločnou večerou a spoločenským posedením s tanečnou zábavou s hudobnou skupinou Dušana Föku.

Článok bol uverejnený dňa 3. októbra 2023 na stránke Spolku Slovákov z Maďarska

Fotografie: Pavel Gemerí, člen výboru Spolku Slovákov z Maďarska

ZIMNÝ REZ STROMOV

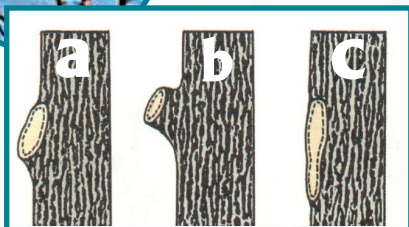
Z ovocných stromov by sa ako prvé mali strihať jablone a hrušky.

Rezom a presvetľovaním v období vegetačného pokoja podporujeme rast. Presvetľovanie pôsobí na celú korunu, ale rez len na jednotlivé konáre. Nikdy nerežeme pri teplote nižšej ako -8°C , pretože obnažené pletivo by poškodil mraz.

Cieľom rezu v prvých rokoch po vysadení je vypestovať svetlú, silnú a pevnú korunu so

Rez na konárový krúžok
a - správne, b, c - nesprávne

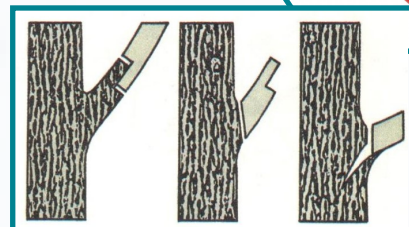
Postup pri zimnom reze

Pri zimnom reze spavidla používame rez na bdiaci púčik. Odstraňujeme ním väčšinou jednoročné výhony mierne šikmým rezom nad púčikom, aby nevznikol ani čapík, ani dlhá rezná rana pri príliš šikmom reze. Pri konkurenčných a iných silných výhonoch používame rez na pätku. Odstránime celý výhon okrem najspodnejšej, asi 10 mm dlhej časti, na ktorej sú

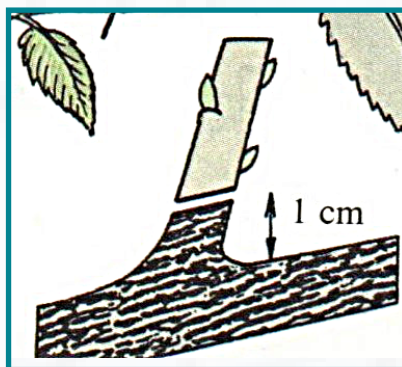
Keď január nie je pod snehom, beda poliam, lúkam a vrchom.

Keď vo februári škovránok spieva, bude aj v aríli zima.

skorou a pravidelnou rodivosťou. V neskorších rokoch rezom udržiavame správny pomer medzi rastom koruny a rodivosťou. Pri starých stromoch zase zabráňujeme ich vyčerpaniu, obnovujeme rast a zlepšujeme rodivosť. Rezom tiež ovplyvňujeme počet, veľkosť a kvalitu plodov.

Postup pri odrezávaní konárov

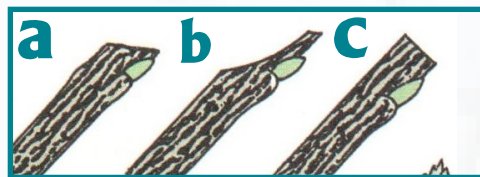

Rez výhonov a konárov na pätku

ešte viditeľné len 2-3 malé lístky, v zime len čiarky na mieste ich opadu. Na ponechanom čapíku nesmú byť bdiace púčiky. Rezom na pätku sa veľmi oslabí rast. Zo spiacieho púčika zvyčajne vyrastie len krátky a slabý výhon.

Postup pri presvetľovaní

Pri presvetľovaní odstraňujeme výhony alebo celé konáre. Používame rez na konárový krúžok. Výhony odstraňujeme tesne pri kmeni alebo pri konári vyššieho stupňa. Nesmieme nechať ani kýpeť, ani nesmieme rezať veľmi hlboko, aby sme neurobili dlhú reznú ranu. Silnejšie konáre najskôr narežeme zdola a až potom ich odrežeme zhora, aby sa nerozštíepili.

Rez na bdiaci púčik
a - správne, b, c - nesprávne

Kto nenasial hrachu v marci, nebude ho variť v hrnci.

Dôležité pojmy

Stredný alebo terminálny konár - konár rastúci zvislo hore v predĺžení kmeňa.

Ramená - hlavné konáre, vyrastajúce do bokov z terminálneho konára. Ramená, ktoré vyrastajú blízko seba v rovnakej výške, tvoria poschodia. Môžu však byť na kmeni rozmiestnené vo väčších vzdialenostiach bezposchodovite.

Predlžujúce výhony - vyrastajú na konci ramien a konárov.

Konkurenčné výhony - vyrastajú najbližšie k predlžujúcim výhonom.

Obrast - výhony po bokoch konárov. Môže byť drevný, to znamená, že nemá kvetné púčiky, alebo rodivý, s kvetnými púčikmi.

Ledorasty - nové prírastky počas vegetačného obdobia. V období vegetácie ich voláme výhony.

Púčiky sú viditeľné na výhonoch v období vegetačného pokoja, štíhlejšie sú listové alebo drevné, oblejšie sú kvetné. V období vegetácie ich nazývame očká. Spiacie púčiky sú umiestnené v najspodnejšej časti výhonu.

DO SPOLOČNOSTI

PLESOVÁ SEZÓNA

Ples je vrcholnou spoločenskou udalosťou a podľa toho sa naň musíme pripraviť.

Na ples nemusíme prísť presne, ale určite ešte pred oficiálnym otvorením.

Po príchode do sály sa usádzame zvyčajne podľa čísel stolov, ktoré máme rezervované.

Keď prideme k stolu predstavíme sa ostatným hosťom pri stole.

Úloha muža pri stole a konverzácia

Muž odsunie partnerke stoličku, usadí ju a až potom sa posadí. Žena by mala sedieť po mužovej pravici, a to tak, aby sa muži a ženy pri stole striedali. Konverzujeme tak, aby sme navodili príjemnú atmosféru, vyhýbame sa konfliktným a kontroverzným témam.

Muž sa venuje žene, s ktorou na ples prišiel.

Ako pozvať partnerku do tanca

Prvý tanec patrí partnerke, ďalšie tance môže muž rovnomerne rozdeliť medzi partnerku a ženy, ktoré sedia pri stole. Platí zásada, že ak niekto pozve do tanca našu partnerku, muž pozve do tanca jeho partnerku. Ak chce muž pozvať do tanca inú ženu, mal by sa najskôr obrátiť na jej partnera so slovami: "*Mohol by som si zatancovať s vašou partnerkou?*" alebo "*Dovolíte prosím?*" Žena alebo jej partner môže prosbu o tanec odmietnuť slovami: "*Prepáčte som zadaná.*" Potom však musí ďalší tanec tancovať len so svojím partnerom.

Aj tanec má svoje pravidlá

Tancujeme ohľaduplne aj napriek tomu, že muž vedie. Robí vždy iba to, čo je jeho tanečnej partnerke príjemné. Nedrží ju krčvito a iba za ľavú lopatku. Na parkete ju vedie na voľné miesta tak, aby sa vyhýbal ostatným párom. Ak o nejaký pár zavadí, ospravedlní sa aj za ženu.

Kedy odísť z plesu?

Spoločensky vhodné je odchádzať v momente, keď odišli už dve tretiny účastníkov. Nemalo by to byť pred polnocou, ale tiež nie po druhej hodine ráno.

Tentoraz nie je také dôležité, čo si oblečie muž, pretože žena si môže obliecť veľkú večernú tak k partnerovmu smokingu, ako aj k jeho čiernemu obleku.

Pre páňov

Vhodný je oblek aj smoking

Black tie/cravate noir, teda smoking. Klopy saka môžu byť klasické alebo šálové, sako môže byť jednoradové aj dvojradové. K smokingu nosíme - košeľu s dvojitými manžetami, lakovky, ktoré môžu byť šnurovacie aj nazúvacie, čierny motýlik, vreckovka v náprsnom vrecku je zvyčajne biela, ale môže byť aj farebná.

Dark suit, teda tmavý oblek. Na ples jedine čierny oblek s jednoradovým, alebo dvojradovým sakom. K obleku nosíme - čierne topánky, čierne ponožky, krémovú, svetlomodrú, najlepšie však bielu košeľu s dlhým rukávom, dvojitú manžetu prekladacie s manžetovými gombíkmi, hodvábnu kravatu a klasický kabát crombie coat s klopovou fazónou.

Pre dámy

Farba a strih šiat sú na fantázii

Žena si môže obliecť dlhé šaty až po členky, **šaty** na ramienka alebo bez ramienok, s bolerkom, ktoré sa dá odložiť, šaty môžu mať dekolt, ktorý môže byť aj odvážnejší. Materiály môžu byť lesklé, trblietavé, efektné.

Pančuchy sú povinné.

K večerným šatám patria lodičky na vysokom podpätku, v žiadnom prípade sandále. S topánkami ladí kabelka, prípadne aj ďalšie doplnky. Častým doplnkom sú rukavice.

Dámy staršieho veku si môžu dovoliť ťažšie parfumsy a efektnejšie šperky.

Literárny zdroj: Ladislav Špaček, *Veľká kniha etikety*

Zdroj obrázkov: <http://obrazky.4ever.sk/kreslene/silueta-zeny-a-muza-189685>

STUŽIENKE

V gornomitropolskom slovníku uvedé - "pečivo ako rožky"

Prísady

kvasnice
 cukor
 130 g smotany
 130 g masla
 3 vajíčka
 citrónová kôra
 hladká múka
 mlieko

Postup

1. Pripravíme si kvások s mliekom a troškou cukru (obrázok 1).
2. Rozšľaháme celé vajíčka a postupne pridávame smotanu, roztopené maslo, kvasnice a kto má rád aj citrónovú kôru (obrázok 2).
3. Pridávame hladkú múku podľa potreby a vypracujeme cesto, ktoré necháme trošku nakysnúť (obrázok 3).
4. Vykysnuté cesto si dáme na vymúčenú alebo pocukrovanú dosku a rozvaľkáme asi na 1 cm (obrázok 4 a 5).
5. Rozvaľkané cesto posypeme kryštálovým cukrom, preložíme a opäť vaľkáme. Cesto takto môžeme preložiť 3x (obrázok 6).
6. Potom si rozvaľkané cesto nakrájame na pásiky, zatočíme a obalíme kryštálovým cukrom (obrázok 7 a 8).
7. Pečieme na vymastenom plechu cca 20 min. pri 180 °C.

Dobrá chuť!

OBRÁZOK 1

OBRÁZOK 2

OBRÁZOK 3

OBRÁZOK 4

OBRÁZOK 5

OBRÁZOK 6

OBRÁZOK 7

OBRÁZOK 8

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava

tel.: +421 907 772 130

email: spolokssb@gmail.com

web: www.ssb.sk

PRIHLÁŠKA

za člena

Spolku Slovákov z Bulharska

Meno a priezvisko (titul):

Dátum narodenia:

Adresa trvalého bydliska:

Kontakt (telefón, mobil, email, facebook):

Zamestnanie (nepovinný údaj):

Pôvod- z ktorej rodiny a dediny v Bulharsku pochádzajú predkovia:

Prihlasujem sa týmto za člena Spolku Slovákov z Bulharska a vyjadrujem súhlas s odvádzaním členského príspevku.

Dátum:

Podpis:

